

DESPRES DE DIUMENGE

Guaitant enllà

Les eleccions municipals del dia 14 han obert novament els horitzons de Catalunya, per un instant emboirats. Obeint a una evolució d'una rapidesa poc corrent en la història de les democràcies, en menys d'una mesada ha passat de l'esquerra a la dreta i ha retornat cap a l'esquerra. Això demostra una vitalitat i una elasticitat magnífiques. Vol dir, encara, que els noms de Catalunya i República tenen una virtut màgica a casa nostra. N'hi ha hagut prou amb dues o tres manifestacions dels enemics de

imparcial, hi ha un sentit més aviat favorable a l'ordre de coses que la República malda per destruir o per transformar. I llur innegable catalanitat, ja feble en temps monàrquics, avui és, pràcticament nulla: un mer sentiment colgat al fons del pit sense cap expressió real: només un confort de consciència individual, una devoció sincera, per bé que tèbia i poc activa.

I la política del torn de partits a tot arreu del món vol dir, entre forces del mateix signe, que la diferència no consisteix més que en

De Dijous — a Dijous

Segons refereixen els diaris d'ahir, al Consell de la Generalitat celebrat dimarts s'acordà patrocinar i subvencionar la Revista de Catalunya per tal d'assegurar la continuïtat de la seva publicació.

Segons també les mateixes referències periodístiques, aquesta revista — que encara no ha començat a sortir, ni és, probablement, la mateixa Revista de Catalunya que morí fa algun temps — serà dirigida per un comitè d'escriptors de diversos matisos i en ella podran col·laborar autors de totes les tendències. Serà doncs una revista eclèctica, com no té altre remei que ésser-ho la única revista catalana. El país no dona per més, i aquells que parlen de grupets i capelletes haurien de saber que si aquesta fos una terra de prou densitat literària, hi hauria capelletes i grupets, cosa que ara ben bé no existeix. I no pas per sort.

Però hem d'acceptar les coses tal com són. La Revista de Catalunya no pot de cap de les maneres deixar d'ésser eclèctica. Ben entès, que això no vol dir que puguin esplanar-s'hi tots els atacats de grefomania, els que tenen més bona voluntat que dots i preparació, i els que en ésser-los refusat un original ja fan de perseguits professionals.

Hem dit ara mateix, referint-nos a la Revista de Catalunya, d'única revista. I no creiem que hi hagi cap exageració en la frase. Repasseu la llista de les publicacions catalanes i digueu-nos quina altra revista hi ha dels caràcters que havia de tenir la Revista de Catalunya desapareguda i que haurà de tenir la Revista de Catalunya anunciada.

Hi ha, i van vivint, és cert, unes quantes publicacions, especialitzades en una activitat o altra, o d'un caràcter gràcies al qual l'eclèctisme els és vedat. No hi ha, però, el tipus de revista que hauria d'haver-hi i que tots els països com cal posseïen, i sovint amb rica varietat de matisos.

Algunes vegades, el nostre setmanari ha suplert la deficiència d'una revista, essent l'única publicació on podien trobar cabuda certs treballs. Cal dir, però, que hi ha una mena d'articles que no hem pogut publicar, i no pas per res que els fes desmerèixer, sinó perquè no esqueien al caràcter de MIRADOR, que prou ha fet en els gairebé cinc anys que porta de vida, i pensa fer més encara en els molts que viurà.

Aquesta mena de treballs, que no són publicables en diaris ni setmanaris, ni són prou extensos per a constituir matèria d'un llibre, s'havien de quedar en el calaix de l'autor, o senzillament no s'escriuen perquè no tenien sortida.

Esperem que la nova publicació, de la qual fa temps que es comença a parlar, iniciï aviat la seva vida i que aquesta sigui pròspera, digna i llarga.

I si cal que tingui un ajut oficial, no l'hi regalegem pas. Però constatem que és una vergonya per tots haver d'acudir a aquest recurs. Recordem que l'antiga Revista de Catalunya fou, al principi, un bon negoci i lamentem-nos que tot aquell interès envers ella, i envers els llibres catalans, no fos sinó un foc d'encenalls, un derivatiu, una protesta indirecta contra la dictadura, i no respongués realment a una necessitat espiritual dels lectors catalans. — C.

MIRADOR INDISCRET

Passant comptes

La lluita electoral del passat diumenge fou pròdiga, com totes, en incidents pintorescos.

Menudejaren, especialment, els provocats entre religiosos i interventors esquerrans.

Al districte tercer, es presentaren a votar uns freres en la cèdula dels quals es llegia, com a professió, la de dependent.

—Dependent?... — féu l'interventor.

—Veurà; és una fórmula per a pagar menys en concepte de cèdula — explicà un dels freres.

—Doncs no poden votar; ho sento.

—Vostè atempta a la llibertat del sufragi...

—I vostès a la caixa de la Generalitat. Estem en paus!

Un certificat del Senyor

Al districte quart, succeí, en un dels col·legis electorals, un cas molt semblant al que acabem de contar.

Allí, els electors que anaven amb cèdula barata eren unes monges. La cèdula deia: serventa.

L'interventor esquerrà, en adonar-se'n, va mirar-les, somrient.

—Serventes, veritat?

—Serventes del Senyor.

—Perfectament. Que els faci un certificat i tornin.

En Xammar crida

No solament deixaren de votar, el diumenge, alguns freres i monges.

Molts esquerrans no pogueren, tampoc, emetre llur vot.

Entre ells, el nostre admirat amic Eugeni Xammar.

Eugeni Xammar, dos dies abans de les eleccions es trobava al Marroc.

Cuita-corrents, s'afanyà, abans de retornar a Berlín, a ésser aci el 14. D'arribada, cap a l'Ametlla, el seu poble, a votar.

Votar, hem dit?

Sí, sí...! En Xammar no era a les llistes

Encara crida.

La cua de la Lluga

Pitjor que el d'En Xammar fou, però, el cas d'una pobra minyona de servei del districte sisè.

Aquesta minyona va votar.

Ara sabreu com va votar...

Es presenta al col·legi.

—On és la cua de la Lluga? — pregunta.

Un elector esquerrà li respon:

—Posi's darrera meu. Jo també la voto, la Lluga. Tingui... Prengui la meua papereta.

Ja n'agafaré una altra.

L'eixerit elector esquerrà protagonista d'aquesta faccècia, va explicar-la després a un amic seu regionalista.

—Bé, home! — comentà aquest —. T'agradaria que ho haguessin fet a la teua minyona?

—No en tinc.

S'ho porta la presidència...

L'endemà de les eleccions, al Pati dels Tarongers, del Palau de la Generalitat, els senyors Companys, com a President de la Generalitat, i Pi i Sunyer, en nom dels candidats triomfants, impressionaren un noticiari sonor.

El senyor Companys portava un vestit clar que li queia d'una manera perfecta.

Unes xicotetes ho observaven...

—Fixa't la ratlla dels pantalons — deia l'una —. Impecable! El mateix que el senyor Macià.

En Vilà, cap de Premsa, intervingué a la conversa per a fer un aclariment:

—La presidència de la Generalitat s'ho porta, senyorettes!...

Reflexió postelectoral

Quan el senyor Companys acabà d'impressionar el seu discurs, se li atansà un pobre home que s'havia ficat al grup de periodistes i diputats.

—Senyor Companys, senyor Companys, el felicitó pel resultat de les eleccions — li digué tot emocionat, estrentent-li la mà.

—Gràcies, gràcies.

—At, senyor Companys! Pensa que si arriba a produir-se ahir aquesta victòria, ni vostè ni jo ens trobaríem potser, avui, aci!

En havent fet aquesta reflexió, aquell bon home demanà treball.

Ningú, aleshores, no gosà a riure de la seva magnífica ingenuïtat.

Cinematogràfica

Després del President de la Generalitat es posà davant el micròfon el senyor Pi i Sunyer.

Es portava el discurs sabut? Havia ja asajat — com deia, rient, el senyor Companys — els gestos? La veritat és que la cosa anava a les mil meravelles.

Tot d'una, i sense que ningú dels presents endevinés el perquè, l'operador va interrompre el rodatge.

—Ara que anava tan bé! — féu el senyor Pi i Sunyer.

Calgué recomençar.

En haver acabat, el senyor Pi i Sunyer reclamà el fer la versió catalana.

L'operador, però, no hi semblava massa ben disposat.

—Trencu el contracte! — aconsellà, en broma, a En Pi, el President.

Maura, president de la Generalitat?

—Tots recordeu la data gloriosa del 14 d'abril de 1931... — deia, en un míting electoral, el senyor Gener... — Aquella data gloriosa, quan tot el poble es llançà al carrer, quan un sol home i com una sola dona, cridant: Maura, sí! Cambó, no! Maura, sí! Cambó, no!

Tasques a realitzar

Un altre orador nou fou el doctor Josep Gisbert, que debutà al cinema Gallileu, de Sant... L'emoió que li produïa veure's per primera vegada dalt d'un escenari i la seva inexperiència, foren les causes que fes un discurs brevíssim.

El començament, però, ja era prou bo:

—Ciutadans: Si jo vaig com a candidat a aquestes eleccions, és perquè a l'Ajuntament hi ha dos problemes gravíssims a combatre: la Sanitat i la tuberculosi!

Els grans problemes familiars

Martínez i Cuenca és un orador fogosíssim, elèctric. (El seu tema preferit és l'eclècticitat.) S'aprengué un discurs de memòria i li serví per a tota la campanya electoral. Intercalades entre el parlament, hi havia frases de gran efecte:

—Vosaltres, obrers, sou explotats impudicament pel vostre patró, que creu que amb cinquanta pessetes setmanals ha pagat el vostre treball... I arribeu a casa, i us trobeu amb la dona i les criatures, que us demanen pa... I amb aquelles cinquanta pessetes us cal atendre l'alimentació de la dona, dels fills, del vestit...

Qui no pot segar, espigola

El diumenge a la nit, la Rambla bullia. A Caraletes hi havia, multiplicats, els consabuts grups de comentaristes. Un d'ells era compost d'elements significats del Partit Nacionalista Català, entre els quals s'hi comptaven un parell de candidats derrotats, L'Ave'l Artís, que s'escaigué passar per allí, s'acostà a donar-los un pèsam sentit i profund.

—No us penséssiu que ens hagi anat tan malament—féu un del grup—. Heu de saber que fins a les cases barates del Prat Vermell, a can Tunis, hi hem tingut dos vots!

—Doncs ja n'hi ha per fer-hi un míting — contestà l'Artís.

I a moral i la política

No sabem si la present setmana el terme dels cafès concerts assenyala una temperatura gaire alta. Quant a la setmana passada, però, podem dir sense exageració que els graus eren propis per a la fusió dels cossos més sòlids.

L'empresari d'un d'aquests llocs d'esbarjo del Paral·lel, ignorant probablement la duració d'un cicle electoral, deia tot entusiasmat davant els plens sobrecreixidors que feia dia rera dia:

—De períodes electorals, n'hi hauria d'haver un parell cada mes.

Aigua, Adrià!

Abans d'ahir al vespre, foren radiades dues obres de teatre català: Cap-i-cua, de l'Aulés, i Interior, d'En Manuel Folch i Torres.

Els radio-oients pogueren adonar-se que en una escena de Cap-i-cua, un dels personatges manifesta que resta a casa perquè plou. Pogueren adonar-se, també, que el traspunt, en donar les explicacions prèvies d'Interior, féu constar que «hi ha pluja al carrer».

En el que potser no pararen esment els radio-oients fou que el director de les dues representacions era l'Adrià Gual.

De la U. P. al B. O. C.

S'ha dit que el Bloque Obrero y Campesino és un partit comunista integrat en la seva majoria per estudiants i per funcionaris de l'Ajuntament i de la Generalitat. Això, però, no és ben exacte.

A la suma d'aquests elements que fan

Del diumenge electoral: al carrer de Casp cantonada Llúria

la República i de Catalunya per deixondir tot un poble en massa i a corre-cuita.

I no solament ha estat el poble; els polítics aquest cop han entès el sentiment popular que volia que les esquerres anessin plegades. Era, per altra banda, lògic: els amenaçava un perill comú; defensaven, en aquesta ocasió, els mateixos punts. Però aquesta lògica tan clara havia fallat no feia pas gaires dies en el cervell de certs polítics. Per un cas curiós i més freqüent del que la gent es pensa, força polítics han comprès la situació molt després d'haver-la intuïda el públic. I és que, per un comú, les masses cristallitzen abans que els que les menen, excessivament preocupats a fer partit.

El sentit de cristallització de les multituds era ben clar. Volien que l'esquerrisme republicà de primera hora, turbulent i desarticulat, es convertís en constructiu i governamental. La Revolució obrí les portes a un ordre nou: calia, doncs, que arribés el nou ordre. Mentre no fos creat, l'ordre vell, l'anterior, no era destruït, perquè les coses no són destruïdes del tot fins que hom no hi edifica al damunt. L'ordre vell, tan decrepít com vulgueu, però un ordre al capdavant, podia, per una mena de miratge, semblar un ideal progressiu mentre no creéssim el nou estat de coses.

Mentre el partit del 12 d'abril cregué que n'hi havia prou amb haver encetat la revolució, però que no calia acabar-la d'arrodonir, donant més importància a una sentimentalitat republicana que a l'obra d'estructuració de la República, fou impossible de dotar el poble de prou matisos de republicanisme esquerrà concret, pràctic. Fora d'aquest torbellí ple d'energies en naixença, només hi havia l'ordre vell, la Lluga. Tot desgast de la força esquerrana equivalia a un enrobustiment del partit dels vells col·legues dels Antonios Mauras i dels marquesos d'Alhucemas. S'establí, de fet, un torn absurd entre un partit republicà i un altre que, diguéssim que diguéssim, no representava el sentit veritable de la República. No caurem en la banalitat de sostenir que els homes de la Lluga, tots, sospiren darrera de la morta monarquia. Però igualment inexacte seria dir que senten la República. I la realitat de les coses vol que llur forma d'ésser i de procedir lligui més amb l'anterior que amb el règim present. La seva indiferència enfront de les formes de govern els era una facilitat en monarquia i una dificultat en república. Darrera de la frase, aparentment

el sentit. En monarquia turnen entre els monàrquics; en república, republicans. A Catalunya, mal podia existir un torn entre un partit republicà i un d'híbrid, sense que el joc polític s'assemblés massa a una guerra civil.

Calia, doncs, estructurar el nou ordre i esbandir l'antic. El remei únic estava a aplegar els esforços de tothom per a fer impossible el retorn de les coses velles i prescrites. I els polítics ho han estès. Els partits d'esquerra s'han coaligat i la Lluga, encertadament, d'esma, s'ha arplegat amb els carlins. Els camps han estat clars, i el poble, dictant sentència, opta per la república, el nou règim, i esbandeix el vell ordre de coses.

El triomf de la coalició vol dir l'afirmació per un igual de tots els matisos esquerrans que responen a la mentalitat dels diversos sectors d'opinió republicana de la nostra terra. Un cop feta i finalitzada la tasca que s'han imposat els coaligats, quan cadascú anirà per la seva banda, ja s'haurà eliminat tota la política decrepita del règim passat. El torn, fatal a tota política democràtica, serà entre partits d'essència republicana i el nou ordre de coses, llavors, serà un fet perfecte. Canviaran els matisos, però no hi haurà la por, com fins ara, de fer canviar el color essencial de la nostra autonomia i de la República connatural amb ella.

VISCA LA REPÚBLICA!

A la pàg. 2: Facetes de la púrria. Aquests senyors de la Rambla..., per J. E. Bartina.

A la pàg. 3: L'estafador de set-cents milions. Serge Alexandre Stavisky.

A la pàg. 4: No sabem el que és cinema parlat encara que vulguem fer creure que sí, per Carles Soldevila.

Aquests senyors de la Rambla...

ROCKEFELLER DE LA RAMBLA

Tots els que de nit han passejat i freqüentat els llocs de les Rambles el coneixen. Alt, gros, vestit impecablement amb un complet grisós, sense capell a l'estiu, i lluint una calba amplíssima. Propietari de la casa més gran i luxosa i interessat en el negoci d'algunes d'altres, de les quals és fundador, ha esdevingut un personatge considerable, d'una celebritat envejada entre la gent d'aquest medi vastíssim de vividors i explotadors de dones, esguardat a distància com un tipus pintoresc d'aquesta fauna, representació autèntica de tot el colorit i de tota la turbulència dels nostres medis tèrbols.

Aquest home, anomenat per la gent del *milieu*, de la nit i les matinades, el *Père Jo*, fou el que introduí el gènere de la veritable casa closa a Barcelona. Té una dona intel·ligent, la qual féu la seva fortuna a la ciutat del Plata i que actualment té cura dels seus afers dirigint el treball en el *building* dedicat al vici del qual són propietaris, en plena Rambla.

Ella és catalana. Con: a recompensa del capital que li havia fet guanyar a l'Argentina, ell decidí d'establir-se al país natal de la seva femella a la qual tot ho deu. Se'n vingué a Barcelona no fa pas gaires anys i de mica en mica ha reeixit; ha monopolitzat la importació de la dona francesa, reglamentat tot per un codi de comerç especialíssim i força curiós, creació del gremi. Es un as de l'ofici. I la seva muller ho ha estat també. L'un i l'altre coneixen el bo i millor de Buenos Aires, des de la policia fins als ministres i des de l'últim *reo* del barri de la Boca fins als més opulents banquers. Aquest home degué pressentir que el paradís argentí dels negres de blanques s'acabaria un dia o altre i escollí un bon petit recó: Barcelona.

Act, igual que allà, un vividor de dones a l'engròs ha pogut arribar a ésser un ciutadà amb cèdula, molt conegut i fins respectat, gran amic de la policia, a la qual presta el seu ajut amb valuosíssimes confidències, i un personatge influent, acabat i llegendari.

Algú ens ha assegurat que a França, en la senyorivola Turenna, té una propietat esplèndida, amb castell i tot. Sembla que hi va alguns cops l'any, i hi és rebut amb grans atencions i barretades pel batlle, el rector i el caporal dels gendarmes. Com que frueix d'un prestigi de gran senyor autèntic entre tots els habitants de la vila, aquests li lliuren un missatge de benvinguda per unes nenes i uns nens, degudament preparats pels mestre i mestressa de l'escola local, que li reciten una dècima encapçalada sempre per la introducció: *A notre bienfaiteur* i li fan ofrena d'un gran pomell de flors amb les cintes tricolors. Després de l'ofrena, el nostre home fa un donatiu respectable per a l'hospital, pobres de la vila i necessitats del clergat parroquial i aleshores els nens i les nenes se'n van tot cantant amb veus escanyolides al compàs del dit del mestre, un himne d'una innocència i d'una puresa inefabes.

Es un traficant completament en regla. El seu negoci a Barcelona és com un altre qualsevol. Màquines d'escriure, fitxers, *kalamazoo* i fins un comptable curt de vista que enumera el *debe* i l'*haber*, treu tants per cent i fa les sumes amb comptador mecànic. Corresponsals-agents en les principals ciutats de França; influències i interessos en agències de viatges i fàbriques de partides de naixement sobre comanda de tot arreu del món, laboratoris de passaports de totes nacionalitats «a los 5 minutos» com els retrats de la Porta de la Pau. És la intel·ligència posada al servei de l'amoralitat, la qual cosa no impedeix, per altra banda, que el seu sigui, avui dia, un dels negocis més sanejats de Barcelona.

En aquest negoci no hi ha excés de producció, ni crisi de venda, ni *dumping* japonès, ni tots els alts, baixos i daltabaixos que han de sofrir els fabricants de mitjons. Sempre florent a través de totes les èpoques de depressió econòmica, enriqueix el que se'l porta.

El nostre home observa escrupolosament les regles de l'ofici. No admet pupilles no presentades o conduïdes per llur amor, i els seus agents *raccoleurs* cerquen els homes per tal de triar entre llurs dones. No es tracta, doncs, més que amb ells. A la fi del mes hom els posa llurs corresponents setmanades dintre d'unes bosses com les que s'empenen en algunes fàbriques per pagar el setmanal i les diposita en mans dels apoderats d'aquells senyors a Barcelona o trameta la quantitat a Marsella, París o a la Guaiana. Abans però descompta, ben entès, l'import de la manutenció d'elles i una petita

quantitat, la qual, establerta de comú acord entre el patró i el propietari de la noia, es lliura a aquesta en concepte de despeses per la cosa que en els llibres de comptabilitat d'aquesta mena de gent s'anomena: *coiffeur et parfumeur*.

En el *milieu* de la gent del seu ofici es parlà molt d'ell aleshores de la detenció a Barcelona d'aquells famosos caps de casa evadits de la guillotina, de la Guaiana i de tot arreu: Pierrot le Fou, Padovani, Paravicini i Antonio La Rocca (a) l'Excomunicat.

Entre el pànic que es produí sortí una veu general d'acusació contra un presumpte confident: el *Père Jo*, potentat de la tracta. Aquest home amic de la policia, degut a la seva alta posició dintre de la púrria, s'endugé merescudament o immerescudament — no ho sabem — la culpabilitat d'aquella caiguda dels més «purs» i més valents. No hi hagueren amenaces de venjança perquè els detinguts deixaren pocs amics a la Rambla, però en els medis de vividors hom sentia dir als francesos que *il risquait gros*, que havia jugat una carta perillosa.

El que hi hagué de cert en aquest afer fou que al Rockefeller de la Rambla no li convenia la convivència, en la ciutat, amb aquells cinc criminals explotadors de vividors de dones i, el que és més original, de propietaris de cases on l'explotació és reglamentada i lucrativa.

La història tràgica d'Antonio La Rocca, exigint diners, arreu del món, als traficants, sota amenaça de mort, no deixava dormir tranquils els francesos propietaris de cases a Barcelona. Aquests no volien que aquella història tingüés una continuació aci. Podria ésser, doncs, per part de l'aristocràcia d'aquests senyors s'hagués volgut evitar allò amb una senzilla confidència a la policia.

Un setmanari parisenc, *Detective*, consagrat al cultiu de la hipertròfia-sensacionalista, i altres *magazines* de fets i reportatges generals, han parlat de l'apatisme de Barcelona i han ennegrit llurs planes amb uns gravats del carrer del Cid perfectament acolorits de tota la misèria sense color i sense sal que l'omple nit i dia. *Le Journal* envià un repòrter, el qual a la mitja hora d'ésser a Barcelona havia conegut un home influent

habilitats quan els guanyats flauegen o l'ocell els ha volat.

El català, a París, a Marsella, a l'Argentina. A tot arreu on hi hagi un nucli de prostitució organitzada, és la fòbia dels grans d'aquest ofici. Té fama d'esgarriacres i d'anar sol. Els francesos diuen que el català els malmeta el negoci; *sacré catalan!*

Els francesos i italians que van sols sense estar agregats a l'organització de cap casa closa i tenen alguna dona que peona

El vaixell «Uruguay»

per les terrasses dels cafès, no s'hi miren gaire a ajudar els seus ingressos amb algun cop d'audàcia. Hi ha casos i precedents: l'atrancament i assassinat del joier de Gràcia. Tots tenien llurs dones, en estat passiu pel que pertocava al seu rol de prostitutes, a causa de tenir encara alguns diners per anar vivint i esperar el producte del cop que els fallà i els perdé per una bona estona. Si el cop els hagués fallat igual, i hagués quedat impune, com el 98 per cent dels casos, aquelles senyores haurien sortit a guanyar el pa de llurs amants mentre esperaven una nova ocasió interessant. Així passa gairebé sempre, per on es pot deduir que això és la veritable carcassa damunt la qual descansa gairebé tot el cens del banditisme.

Els altres, els que tenen una dona tancada en una casa, no és que tinguin massa manies, però porten una vida més reglamentada a causa dels ingressos regulars i algunes vegades quantiosos que reben de llurs famílies.

I els argentins? Aquests són uns sentimentals massa empedernits per fer-ne un negoci com cal i exploten les milongues tot gemegant de la mateixa manera que canten tangos. Tots diuen que el tobogán de la vida els hi ha portat i així van fent, pseudo-amargats.

Existeixen, finalment, a Barcelona uns quants individus de nacionalitat confusa, que a estones són serbis i a estones polonesos o iugoslavs, i viuen d'una veritable colònia de dones poloneses importades directament a Barcelona a través del continent. En les cases franceses, aquestes dones poloneses, per un racisme curiós en aquesta mena de ciutadans, no són admeses. Un jueu al qual, segons el que ell diu, hem comptat ja fins a quatre nacionalitats diferents i es fa passar per periodista d'una publicació de Zagreb, ens explicà que a Polònia hi ha qui cria i educa dones expressament per a aquesta feina i vendre-les en vistes a l'exportació.

LA IMMIGRACIÓ

De mig any ençà ens n'han vingut molts. L'estació marítima n'ha vist arribar a colles, de la mateixa manera que els veïes sortir ells i llurs dones aleshores de la instal·lació de la República, puix llurs femelles eren unes monàrquiques exagerades que començaren a dir que «amb això de la República» i amb *cette fichue République* no guanyarien cap diner. Ara tornen foragitats de l'Argentina.

Es bo de veure una arribada del *Campana* quan fa escala camí de Marsella o del

Giulio o un dels *Contes*, Rio de Janeiro-Barcelona sense escales. Es molt entretingut visitar la nostra pobríssima estació marítima un dia d'arribada, d'aquells en que l'estació, tan buida i deserta de costum, pren vida i moviment. Un dia d'aquells on el bon home del conserge no pot llegir tranquil·lament *La Vanguardia* i passeja amunt i avall, amb les mans agafades al darrera, tot vigilant el moviment de la gent en la sala de trànsit.

Aquell dia el marxant de *souvenirs d'Espagne* espolsa una miqueta els bibelots, les banderetes amb aquells cromos de curses de braus del temps de l'Espartero, en els quals es veuen unes banderilles del gruix de les cuixes de la Cèlia Gámez i uns matadors amb tipus de Pich i Pon; arreglaria els objectes i exposa quatre revistes gràfiques de Madrid amb els retrats de la darrera Miss Calatayud i dels últims cadàvers de pistoleros o de gitano regalant de sang, l'últim Premi Crexells i al costat *El matrimonio infucendo*, *Las ciento cincuenta maneras de evitar el embarazo*, etc.

Els carrabiners, *porteurs* i altre personal, en tal dia no poden fer un *carajillo* reposat a la cantina, després de l'esmorzar de cada dia. Tothom està al seu lloc, i davant de l'estació, tapant-la materialment, doblant-li l'alçada i guanyant-la de llargada, el transatlàntic. Pintat de blanc i negre, finestres i galeries allargassades, sostre baix, sembla una construcció del G.A.T.C.P.A.C.

Aleshores, de la segona classe i algun cop de la primera es veuen baixar, barrejats amb homes d'afers i turistes — encara queden Cevallos, Camachos, Figueroas o Mondragons optimistes que vénen a fruitar al *viejo continente* l'import de la darrera tiorada als cupons d'un pou de petroli a Potrillo Obscuro o d'una explotació forestal a l'Orinoco —, uns senyors que inspiren poca confiança per alguna cosa vaga, nebulosa i inexplicable que porten en llur persona.

Aquests senyors obren maletes i treuen papers. Tot normal. Passaport en regla. Representants de comerç. Certificats de cases establertes a Buenos Aires, Rio, París o Bordeus, agents venedors, viatjants... I ja els tenim dins.

Llurs dones vénen en vaixell o via França. Elles consten com a modistes, manicures, maniqués de *haute couture*, dactils o institutistes. Moltes vénen soles. Algunes acompanyades. L'home que les condueix no pot deixar-ne fugir cap, del contrari s'exposa a greus conseqüències per part de l'amo que les hi ha confiat i l'espera. S'han conegut casos d'homes encarregats d'aquesta feina, que havent-se'ls mort la dona en el curs d'una travessia, han portat uns quants dits tallats de la mà d'ella per tal d'acreditar el compliment de l'encàrrec.

Alguns, poquíssims, van al consolat. Aquests són els que solament naveguen en l'amoralitat i encara no han trepitjat, tot vorejant-lo, el terreny llicós del delictat. Al consolat respectiu els veuen venir d'una hora lluny. Però davant d'un passaport i d'uns certificats en regla, malgrat sospitar que els documents que facilitaren la peça d'identitat eren falsos i que els certificats que mostren són fabricats en sèrie per un protector interessat, no poden fer més que donar curs a la inscripció com a súbdit del seu país a casa nostra.

Els altres, els que porten al damunt un historial delictiu paral·lel a llur vida d'apropiadors de dones, no compareixen en cap centre oficial a inscriure's. S'instal·len, ben informats i conduïts, en cases particulars on es lloguen cambres, les quals cases no compten com a pensions, ni cases de despeses, ni de família, ni reten relació de cap mena a la policia sobre el moviment de despeses. D'aquesta forma queden ben tranquils a l'ombra de tot control, mentre les activitats que despleguen no donin lloc a l'arrestament, o que una confidència no motivi l'esbrinament de la seva vida i descoberta dels seus antecedents.

Els bons de debò, arribats de nou i d'altres que ja són aci de temps, es reuneixen en un cafè-restaurant estranger de la plaça Macià, prop de les feres dissecades. Allà es juga a la *belotte* i la gent i els llocs fan una fetor de cosa tèrbola que mecànicament, en barrejar-vos-hi, us cordareu l'americana amb un gest instintiu de conservació i defensa. Les cares tallades, els tipus, els gestos i els motius amb els quals es criden, fan pensar molt en el món novel·lesc de Francis Carco, amb *Paname*, transportat als volts de la Rambla i habitat pels més purs companys i deixebles d'*Etienne la Terreur* i *Berberi le Gominé*.

I la Llei de Vagabunds? Bona. Gràcies.

J. E. BARTRINA

(*) Vegi's MIRADOR, núms. 255 i 258.

L'observatori de la Rambla

en la colònia de *barbeaux* i malfactors, el qual l'acompanya i el presenta a totes les celebritats del ram. L'esmentat setmanari *Detective* informà que per la llibertat d'Antonio La Rocca els *barbeaux* de Barcelona oferiren una fiança de 50.000 pessetes, essent així que aquests senyors haurien celebrat força veure el cap del tal La Rocca penjant a un fanal del Pla de l'Os.

Les 50.000 pessetes que esmenta l'embrollat «enviat especial» de *Detective* foren ofertes per aquests senyors com a fiança per tal d'alliberar un company, un dels seus, propietari d'una casa closa, el qual, segons sembla, havia de respondre d'un delictat de sang perpetrat a la Península.

Sigui com sigui, el pare pedaç de tot el gremi, després de tot el que ha passat, no va mai sol. Pel carrer i en els cafès l'acompanya, per un «si de cas», un cos de guàrdia reclutat entre els amos de les seves pensionistes.

Aquests són els «grans» de la tracta i de l'explotació. Els altres, el pinxos, elegantots de mitjó de seda natural, corbata i mocador que fan joc, no aspiren més que a allò d'anar fent de la mentalitat local. Són els humils d'aquesta professió.

Aquests humils que viuen de dones han rebut un gran ensurt amb la Llei de Vagabunds, obra de la República. Temerosos de caure-hi de ple, han cercat la trampa corresponent a aquesta llei.

En el districte cinquè hi ha certes tavernes i bars el patró dels quals, mitjançant una remuneració estipulada de comú acord, estén un certificat en el qual consten aquests senyors com a personal supermerader de la casa. Aquest certificat permet fer-se lliurar un carnet del Jurat Mixt de la indústria cafetera i hotelera i ja teniu el *xoripo* lluint una documentació d'obrer honorat que li permetrà de jugar al dòmino o al burro mentre la dona treballa i el vaixell *Uruguay* continua el seu immòbil viatge sense destí.

COP D'ULL A AQUESTA FAUNA

El *maquereau* català, per ésser, dintre de l'ofici, un humil, és un dels més perillosos. Viu i es sosté d'una dona i si aquesta li falla ja el teniu, mentre no en trobi una altra, enrolat a qualsevol cosa tèrbola per tal de viure. Del timador de misses, al cartista i l'atrancador, tots viuen, més o menys correntment, d'una dona i posen en joc llurs

del B. O. C. un partit comunista de coll planxat i capell, per contrast amb la clàssica gorra i la brusa de Lenin, cal afegir-li els trànsfuges d'altres partits.

Així tenim un tal Pau Aznar, candidat pel B. O. C. a Badalona en les eleccions celebrades diumenge passat, el qual, durant la dictadura militar, fou un dels fundadors de la U. P. a la veïna ciutat mediterrània. Llavors, per dissidències sorgides amb el cèlebre dictador Sabater, l'Aznar fundà el *Grupo Alfonso XIII*. Després, acabat el domini del despotisme, hom el troba dins el ferrouxisme, amb els vots del qual sortí regidor. Ara, el partit radical en l'agonia, el gran trànsfuga ha esdevingut — no val a riure — un comunista dels més fermes i convinguts.

El preu de l'eloqüència

Arran de l'eco sobre la sapiència històrica del diputat i professor senyor Galés, publicat en aquestes mateixes columnes la setmana passada, amb els vots del qual sortí personatge si ja l'havia llegit.

—Sí— féu el diputat, professor i rabassaire insigne—. Es un pobre mot d'espirit que probablement no ha valgut al seu autor prou pessetes per sopar. Jo — afegí — en cobro mil cada mes, moltes vegades per no dir res o bé per dir quatre tonteries.

Un «agri» que compromet

No hi ha dubte que la cultura, per a un poeta, és una cosa que vesteix molt. Per això no és d'estranyar que el líric i secardí Salvador Perarnau assabenti els seus amics que està empleat al departament de Cultura de la Generalitat.

Però és el cas que aquell que va a l'històric Palau de la Plaça de la República a parlar amb el poeta de més èxit floralisc dels temps actuals, en lloc d'ésser adreçat al departament de Cultura és tramès al d'Agricultura.

—Sí— diu Perarnau en observar-li un amic el cas—. Amb les presses, em vaig oblidar de dir-te el prefix.

De la sensibilitat de Llimona

Un grup de tres senyoretetes i el pintor Cabanyes Jr. seuen en una cerveseria. Al cap d'uns minuts, entra el pintor Rafael Llimona, i després de saludar atentament, s'asseu a una taula veïna.

En el grup es comenten les qualitats artístiques de Llimona. De sobte una de les senyoretetes mira esgarriada vers un lloc determinat. Tothom creu que ha perdut alguna cosa i tothom l'ajuda en les recerques. El mateix Llimona hi col·labora.

Així que aquest darrer s'aixeca de la cadira, el misteri resta aclarit. Estava assegut sobre el barret de l'esmentada senyoreteta. La perjudicada diu:

—I vosaltres que deïeu que era tan sensible!

En forma d'excusa, un li respon:

—No pas d'aquí... D'aquí no en parlàvem, ens era inèdit...

Sorbonicoles

Com sol ésser costum a la Sorbona, la conferència que el nostre col·laborador Falgairó hi va donar sobre l'Espanya actual, acabà amb una controvèrsia pública entre els assistents.

Fou un espectacle divertit. Entre els espontanis estrangers es suscitaren comentaris del més absurd i pintoresc que pugui imaginar-se. I els assistents de la colònia espanyola de París no es van quedar gaire en terra. Fins fou possible d'escollar un dictatorial i un fillofaista. Hi hagué, però, intervencions més afortunades. Heus-en aci un parell.

***

—M. de Falgairó — diu un estudiant — ens ha dit que l'obrer espanyol actual està content, en general, amb el que té. Jo crec que està content per ignorància, perquè no coneix el confort que tenen els nostres, per exemple.

—Jo — li replicà un francès de certa edat — he explotat anys en terra una indústria a Andalusia. El tarannà d'aquells obrers m'ha perjudicat molts interessos, però, honradament, només puc admirar-los. No exagerem el confort dels nostres treballadors. I, ni que els paguéssim a pes d'or, diguem-me si us plau on aniran a comprar la fantasia imaginativa i l'art de jeure a consciència.

***

Més tard, intervé un monàrquic espanyol i comença defensant l'actuació de la dictadura:

—Primo de Rivera mereix un respecte, en primer lloc perquè és mort...

—Perdoneu — interromp un estudiant estranger —. També són morts Ferran VII, Carles X, Bazaine, Stavisky... I, no obstant...

J. ROCA
JOIER.

INAUGURARÀ PRÒXIMAMENT EL SEU NOU ESTABLIMENT DEL PASSEIG DE GRÀCIA, 18 (XAMFRA CORTS CATALANES)

Viatges Marsans, S. A.

Rambla Canaletes, 2 i 4 - BARCELONA

Lliura: Bitllets de ferrocarril i Passatges marítims i aeris; els Bitllets quilomètrics espanyols, a l'acte, facilitant ensem amb el client la fotografia necessària.

Reserva: Seients en els trens ràpids, Places en Pullmans i cotxes-llits, Habitacions en els millors hotels, Autocars per a gran turisme.

Organitza: també: Viatges individuals a preu fet, Excursions, Peregrinacions, Congressos, Creuers i molt especialment

Viatges de nocés: a Roma utilitzant els bitllets reduïts del 70 % que com Agència emissora dels ferrocarrils de l'Estat Itàlia lliura a l'acte a tot client al qual interessin.

L'ESTAFADOR DE SET-CENTS MILIONS

Serge Alexandre Stavisky

Stavisky neix en 1886 a Svobodka, província de Kiev, de pares jueus. Després de rodar pels països de l'Orient europeu, la família Stavisky recalca a París, s'hi naturalitza i el pare s'estableix de dentista. El fill només té quinze anys, que ja roba de son pare l'or de fer dentadures. Aquest xicot promet. Als vint anys es creu amb vocació artística i debuta en un café-concert de l'avinguda Wagram. L'èxit no l'acompanya. De totes maneres, en 1909 és gerent d'un establiment semblant, les Folies Margrigny.

Inicia la seva activitat financera l'any 1912, fundant una oficina de negocis no massa nets. No se li pot provar res en concret, però ha de tancar-la. Poc temps després, una acusació més precisa l'obligava a fugir de França. La guerra el troba a Brussel·les, s'enrola a la legió estrangera francesa, fa alguns mesos de front; reformé en 1915, funda una banca, i, al cap de mig any, és condemnat a sis mesos de presó.

Té trenta anys, i encara no té el tipus distingit ni sap vestir-se. Podria vendre corbates de pesseta i no se n'estranyaria ningú. Coneix aleshores Jeanne Bloch, que sota el nom de Jeanne Darcy ha tingut èxits com a cupletista i havia heretat una bona suma d'un aviador mort a la guerra. El destí de l'aventurer gira en rodó. Aquella dona té diners i bones relacions. París està cansat de tants anys de guerra i de restriccions. Stavisky munta dancings i timbes clandestines en locals venturers, fins que convenç Jeanne Darcy d'obrir un establiment, el Cadet-Roussel. La guerra s'ha acabat i hi ha ganes d'atordir-se. El cabaret marxa bé. Però al cap de dos anys, la propietària de la casa no ha cobrat res del lloguer, i la Darcy l'ha pagat: ha anat a parar a les butxaques de Stavisky. Aquest i altres abusos de confiança, tot plegat 800.000 francs que la Darcy té de menys. L'amant li ha sortit bastant car.

Li ha agafat la folia dels negocis. Vol crear un Hollywood a la Costa Blava i funda un trust que fa fallida. Munta una agència d'importació i exportació, pretext de viatges que l'esborra de la memòria dels perjudicats.

Torna a França i de 1922 a 1924 funda societats fantasmals, de crèdit agrícola, de préstecs al ram de la construcció... Una petita estafa en 1925: Amb un romanès amic seu, Popovici, destapan xampany a Montmartre. El romanès, begut, paga amb un bitllet de cent dòlars. Una dona de la colla va a trobar l'amo: «No torneu el canvi en diners a aquest xicot, que els perdrà o els hi robaran. Deu-li un xec.» Aquella mateixa nit, Stavisky el falsifica i el mati va a cobrar 60.000 francs. Detingut, és posat en llibertat provisional. El xec fals, peça de convicció, desapareix dels arxius policials. Stavisky comença a saber fer-se protegir.

Segueixen unes quantes desaparicions de valors en cases d'agents de canvi. Els empleats que en són autors no són més que comparses de Stavisky. La justícia no ha tingut mai pressa a aclarir aquests afers. Les vistes han estat sempre ajornades, Stavisky ha fruit de llibertat provisional sense fiança. Només una vegada, per una estafada de sis milions, se li exigí una fiança de 50.000 francs.

Mentrestant, Stavisky havia conegut un maniquí de casa de modes, Arlette Simon. Com aquella noia barcelonina que quan va descobrir que el seu amant era pistolero del Lluere, ja se l'estimava, Arlette no es va adonar de la veritable professió de Stavisky fins poc abans de néixer-li un fill.

En 1927, un psiquiatra complaent declara que Stavisky és boig. Podria ésser que hi hagués alguna cosa de veritat. Stavisky no

ha tingut mai gaire resistència; sovint, el seu sistema nerviós, desballestat per un contratemps, el submergia en un estat de depressió que l'havia dut més d'un cop a pensar en el suïcidi. Aquesta vegada havia intentat penjar-se.

El que es suïcidià de debò fou el seu pare. Quant a la seva mare, afectada d'un càncer, és hospitalitzada en un convent, es converteix, el seu fill fingeix la conversió: manobres per a obtenir 800.000 francs de la superiora, sota color de llançar un nou remei contra el càncer. Morta la vídua del den-

El darrer retrat de Stavisky

tista i aconseguits els diners, Stavisky fa exhumar el cadàver de sa mare i enterrar-lo en el cementiri jueu.

Oficialment boig; però la llibertat li retorna l'equilibri. Només li queda, de la seva folia, la megalomania, que ja és prou greu, sobretot per als altres. Tot just sortit de la presó, Stavisky reprèn els afers, amb més audàcia que mai, però amb el nom de Serge Alexandre.

Les qüestions amb la justícia segueixen ensopides dintre les carpetes, sense que vingui mai l'hora de revifar-les. I comença la dansa dels milions i dels grans personatges, barrejats en empreses d'envergadura. «Etablissements Alex», l'objecte dels quals és el comerç de joies i tota mena d'operacions; «Compagnie Foncière d'Entreprises et de Travaux publics», amb els diners de la qual pagà els préstecs a l'empresa anterior. Es qüestionà d'anar fent «pilotes». Troba el magnífic filó del Crèdit municipal de Baiona, i l'explota a fons. Però tot ve que s'acaba. La primavera de 1933, algú sent pudor de socarrim. Els diaris financers assenyalen el perill. Cal una «pilota» més gegantina encara per a tancar els forats. Stavisky creu tenir-la amb els bons agraris hongaresos.

Però tot se n'havia d'anar a rodar. Un insignificant inspector provincial de finances ho ha engatgat tot en orris. Potser si hagués demanat instruccions a París, l'afar encara no hauria esclatat.

La resta de la història és coneguda, fins al suïcidi — en el qual no creu ningú — de l'aventurer en una villa de Chamonix.

***

S'ha dit que Stavisky era un megalòman. Donava grans festes, jugava fort als casinos de moda, feia de cavall blanc d'empreses d'espectacles. Molt bé: quant pot haver gastat aquest home en cinc anys de vida fastuosa: setanta, vuitanta, cent milions? L'estafada puja, diuen, a set-cents. La diferència ha anat a parar a les administracions de diaris venals, als fons electorals d'alguns partits, a les butxaques de certs personatges influents...

Decididament, les estafades són un mal negoci.

Mirant a fora

Un home de lletres

Ho és Roosevelt. Llegiu aquesta llista d'organismes que és corrent de designar, als Estats Units, per les seves inicials.

Demés de la N. R. A. (National Recovery Act), hi ha: R. F. C. (Reconstruction Finance Corporation), A. A. A. (Agricultural Adjustment Administration), F. F. C. A. (Federal Farm Credit Administration), C. C. C. (Civilian Conservation Corps), P. W. A. (Public Work Administration), C. W. A. (Civilian Works Administration), F. S. R. C. (Federal Surplus Relief Corporation), F. D. I. C. (Federal Deposit Insurance Corporation), F. D. L. C. (Federal Deposit Liquidation Corporation), F. H. L. B. (Federal Home Loan Bank), T. V. A. (Tennessee Valley Authority), i encara altres òrgans menys importants gràcies als quals espera transformar tota l'estructura econòmica i social dels Estats Units.

Tants a tants

Einstein, el gran savi, invitat per Mary Pickford, estava encantat de la gràcia i l'amabilitat de la mestressa de la casa.

— Escolteu — preguntà discretament a un amic —: qui és Mary Pickford?

Aquesta pregunta féu gràcia a l'interrogat, que anà tot seguit a contar-ho a l'estrella. — Ah! — digué l'ex-xicota del món —, aquests ministres hilerians, fora de la política...

Hitlerina i Gœbbelina

No es tracta de productes de l'acreditada indústria química alemanya, com podria semblar a primera vista.

El registre civil alemany ha admès, diuen, els noms Hitlerina i Gœbbelina, amb què alguns pares fanàtics batgen les filles, les quals, quan siguin grans, o abans i tot, ja tindran prou feina a canviar de nom.

Feina descansada

Si el règim hilerian és poc favorable al Parlament, no es pot dir, en canvi, que els parlamentaris no siguin afortunats. Un diputat del Reichstag percep sis-cents marcs mensuals, dels quals cal deduir un deu per cent per a la caixa del partit nacional-socialista. Una absència injustificada a una sessió és penyorada amb vint marcs. Cada sessió de comissió val, a un diputat que en formi part, una dieta de deu marcs.

Donat el petit nombre de sessions del Reichstag — tres o quatre en un any — i que els diputats no tenen despeses electorals, cal reconèixer que Hitler es mostra generós amb uns diputats que no li fan cap falta. És clar que havent-se suprimit les Dietes dels diferents països del Reich, el pressupost encara fa economies.

Veritat eterna

L'afar Stavisky porta naturalment a la memòria altres afers anteriors. I algú ha tret una anècdota del famós estafador Rochette, al qual deia una vegada un president de tribunal, en trobar-se'l altre cop al davant:

— No canviareu mai!

— Senyor president — contestà l'estafador, fildsof —, els que no canvien mai són els clients.

Orella de poeta

S'han publicat uns versos pòstums d'un nebot de l'acadèmic Henry Bordeaux. L'oncle novel·lista hi ha posat un pròleg, no gaire entusiasta, en el qual parla de l'autor i diu, entre altres coses:

«La música l'atreu, l'encisa: comença a tocar el violí, però té el seu compàs propi.» Deu ésser còmode per a la música de conjunt!

Zelea Codreanu

Per bé que prohibida i dissolta per Duca, la Guàrdia de Ferro no és morta. Al contrari, és el ministre el mort. I tots els caps de partits romanesos, tret dels del partit liberal, han fet declaracions més o menys dictatorials que deuen haver satisfet el capità Zelea Codreanu, cap de la Guàrdia de Ferro.

Aquest Codreanu no plany la propaganda. Els seus acollits corren pels pobles interrogant els pagesos:

— Quantes vaques tens?
— Una.
— Quantes en voldries?
— Dues.

— Està bé. Quedes apuntat per dues vaques. Les tindràs quan mani Codreanu.

Però sovint és el mateix Codreanu el que corre pels pobles fent comèdia. Arriba, muntat en un cavall blanc, vestit a la manera tradicional del pagès romanès.

— D'on veniu, capità? — li pregunten uns comparses que ja saben la lliçó de memòria.

— De molt lluny, corrent sempre aquests pobles que gemegen sota l'exploració jueva...

— Així, tindreu gana, capità — fa un d'ells traient-se del sarró un pollastre rostit.

— Sí, molta; però no puc menjar pollastre mentre tants romanesos passen gana. Porteu-me un tros de mamilaga (una mena de pa ordinari).

Lerroux feia una cosa semblant quan era emperador del Paralel, i no li va pas donar tan mal resultat.

GUTENBERG, S. A.
Maquinària, Tipus, Filetatge de bronze, Tintes i Utillatge per les Ar s Gràfiques
Aguilers, 1 i Via Laletana, 4
Tel. 15524 - BARCELONA

COP D'ULL INTERNACIONAL

Sarre, Dantzig i Austria

Si donem una mirada als problemes que s'han acumulat des de 1926 — quan, per impuls romà, s'afirmà en certa manera la política revisionista — veurem que totes les temptatives fetes per a resoldre'ls han resultat vanes. I amb el temps molts problemes s'han complicat, encara més.

Hi ha, naturalment, en primer lloc la qüestió del desarmament. Qui pot pensar seriosament a efectuar una reducció dels armaments després que Hitler ha pujat al poder d'Alemanya i que, a despit d'una co-

era bo de tenir present que quan la ciutat era sota la dominació prussiana, els polonesos en foren expulsats i llurs cases i propietats confiscades i passades a mans de gent alemanya. Això ha fet possible que la població de la ciutat sigui alemanya en majoria, i que, així, en les eleccions per a la renovació del Senat escaigudes l'any passat, els nazis guanyessin la majoria de llocs. El gran desig del nou govern de Dantzig hauria estat de proclamar l'anèxio al Reich, però això ho haurien impedit la S. de les

El pas quotidià per la frontera de Dantzig

mèdia pacifista molt mal jugada, prepara el seu país a una guerra de revenja? I per una altra banda, Mussolini afirma que tots els italians han d'ésser soldats, i fa donar als marrees de dotze anys un fusell amb el nom d'un soldat mort a la guerra gravat a la culata. Després d'això, Mac Donald podria encara pretendre de França que reduïxi la seva organització militar defensiva per a permetre al Reich que prepari una ofensiva?

Encara que després de l'aquiescència de Mac Donald al projecte mussolinian de reconstrucció d'una Santa Aliança, no seria el cas de tenir massa confiança en ell, cal considerar impossible aquesta hipòtesi. El Times, que és el diari que millor reflecteix el pensament del primer ministre anglès, ara es dedica a lloar el memoràndum que França ha tramès al Reich i ha fet enfurismar els diaris alemanys, que s'esbraven amb violència contra la Gran Bretanya i especialment contra Eden, acusant-lo de voler fer recaure sobre Alemanya la responsabilitat del fracàs de la Conferència del Desarmament, cosa en la qual el Times no diu sinó la veritat.

***

Aquesta setmana és una de les més interessants quant a política internacional per les decisions que podran ésser preses a Ginebra, on dilluns començarà la 78.ª sessió del Consell de la S. de les N., sota la presidència de Beck, ministre polonès d'Afers estrangers. S'hi ha de tractar de qüestions especialment destinades a apassionar l'opinió pública. Una, la de la modalitat a seguir per al plebiscit del Sarre que ha de tenir lloc, tal com està previst en el tractat de Versalles, el gener de 1935; i l'altra, l'activitat que ha de descabellar a Dantzig el comissari de la S. de les N.

Quant al Sarre, són conegudes les propostes insistents, fetes per Alemanya a França, en tots els tons, des de l'amenaçador al suplicant, per al retorn immediat de la conca al Reich, assegurant, en correspondència, l'oblit de les ofenses sagmants i impossibles de cicatritzar d'Alemanya, com deia Von Papan, avui disposat a tot amb tal de recuperar el Sarre. Però a Berlín han mesurat França amb una mentalitat teutònica i hileriana, si s'ha pogut creure per un moment en la possibilitat que el govern francès no sols es disposi a violar el tractat de Versalles — cosa evidentment perillosa per les conseqüències que podria tenir —, sinó també a privar una població del dret intangible de decidir ella mateixa la seva pròpia sort. Es comprèn que les insistències alemanyes no hagin pogut tenir una acollida favorable.

La població del Sarre ha de decidir sobre aquestes tres solucions:

1) Manteniment de l'organització actual;
2) anèxio a França;
3) anèxio a Alemanya.

Els nacional-socialistes es declaren segurs dels sentiments germanòfils de la població. Si és així, no es comprèn la por pel resultat del plebiscit, en el qual — remarqui's bé — només poden pendre part els ciutadans d'ambdós sexes que habitaven a la regió abans de la conclusió de la Conferència de Versalles. Encara menys es comprèn la irritació de la premsa alemanya per les garanties de sinceritat del vot que es vol assegurar, com és de raó. Així, si els alemanys fossin sincers, aquesta mesura els hauria de satisfer. Però la veritat és una altra: avui al Sarre hi ha un formidable corrent antinazista que preval sobre els altres sentiments. Això a part de raons d'interès material. El Sarre, com és avui o com seria amb l'anèxio a França, pot mantenir-se en les florides condicions actuals, perquè tota la seva producció és absorbida a França. Si, en canvi, fos anexionat a Alemanya, on de conques per l'estil n'hi ha massa, el Sarre veuria paralitzada la seva activitat minaire i cauria en una situació de la qual difícilment podria alçar-se en molt de temps.

De totes maneres, els ciutadans del Sarre són els àrbitres de llur sort, i el món no podrà sinó inclinar-se davant el que ells decideixin. Quant a Dantzig, les coses són més senzilles. El tractat de Versalles, contràriament a les mateixes propostions de Wilson, no ha volgut concedir a Polònia aquesta ciutat, històricament i geogràficament polonesa, i n'ha fet una ciutat lliure sota el patronat de la S. de les N.; la qual, entre altres coses, ha de vetllar perquè la seva Constitució no sigui violada. A aquest fi la S. de les N. té un comissari seu a Dantzig.

N. i Polònia. A més a més, sense el tràfic polonès el port de Dantzig es moriria i la misèria castigaria la població. Per això Hitler deu haver aconsellat al cap del nou govern que adoptés envers Varsòvia una política conciliant, tipus *finasserie*, i cercar d'evitar topades. Però el govern de Varsòvia és maliat envers Alemanya i no es fa il·lusions. El mariscal Pilsudski ha fet escola, i els que dirigeixen la política polonesa, tot i ésser pacifistes, no cauen al parany posat. Això no treu que estiguin disposats a escoltar totes les bones propostions i a secundar-les en el límit del possible, sense renunciar, ben entès, als legítims drets sobre la ciutat lliure i sobre el port.

Però no fou possible d'evitar la topada amb la S. de les N. La Constitució de Dantzig comprèn una àmplia llibertat de premsa. Ara han estat suspesos dos diaris. Els directors, social-demòcrates, recorregueren a l'alt comissari, i per aquest fet foren detinguts. Naturalment, l'alt comissari recorregué a la S. de les N. perquè es prenguessin les mesures necessàries per tal d'assegurar la seva autoritat. I és d'això que el Consell de la S. de les N. també s'ha d'ocupar. Les agències berlineses fan córrer moltes inexactituds sobre Polònia, comprovant de crear una atmosfera de desconfiança entre aquest país i els seus aliats. Però el cert és que no ho aconseguen.

A la S. de les N. potser hi haurà vives discussions sobre les qüestions apuntades, cap a darrers de setmana, quan arribaran a Ginebra Paul-Boncour i John Simon, i també deuria haver-n'hi sobre temes d'altra índole, però no menys greus, que així mateix hauran de tractar-se. Un dels més alarmants és el que concerneix Austria. Dollfuss, després dels darrers esdeveniments, no sembla fruir ja de gens de confiança.

Aquesta malifiança s'ha accentuat perquè el canceller ha confiat el ministeri de la Seguretat pública al major Fay, capítost, amb el príncep Starhemberg, de la Heimwehr. Això pot significar que Austria s'encomana de pressa cap a un règim feixista a la italiana, amb conomicàncies amb Itàlia? Una cosa com era Albània fins que el mateix Zogú va creure prudent alliberar-se d'una càrrega tan feixuga?

Es dona per segura l'existència d'una entesa secreta entre Heimwehren i nazis, entesa que duria tàcitament a l'anèxio a Alemanya. I això enemistaria Dollfuss amb Mussolini, el qual no ha cedit mai en la seva oposició a l'Anschluss.

Més que enlloc, és a París on la situació austríaca és considerada en el seu veritable estat i se'n comprèn la gravetat i les perilloses conseqüències que en poden derivar: l'anèxio d'Austria al Reich portaria la guerra com a efecte immediat. Paul-Boncour, que espera la resposta del Reich al memoràndum — la qual ja se sap que no serà favorable —, no ha vacil·lat a reclamar l'atenció del Foreign Office sobre la nova fase de la crisi austríaca. Per això es comprèn que a Ginebra, dintre pocs dies, es tornarà a tractar d'aquest perill que amenaça la pau, i que es creia, si no conjurat, almenys allunyat. Quines solucions es podran triar? No és possible de dir-ho. Però el govern francès avui dia té la convicció que és perillós perdre el temps inútilment. I del mateix s'haurà de convèncer el govern anglès.

Mussolini, malgrat la seva política més germanòfila que mai, haurà de deixar fer, si per la seva solidaritat amb el racisme no vol sacrificar els interessos del seu país.

Però, per sort, sembla que prevaldrà, en el suprem interès de la pau, el criteri de França i d'Anglaterra.

TIGGIS

REBAIXES EN ABRICS
Els de 75 pessetes a 50 pessetes
Els de 100 > a 75 >
Els de 125 > a 100 >
Els de 150 > a 125 >

F. VEHILS VIDAL
7, Plaça Universitat, 7

Galletes BIRBA

Demaneu el paquet darrera creació de UNA Pta.

Societat Espanyola de Carbur Metàl·lics

Correus: Apartat 190 BARCELONA
Tel.: "Carburós" Mallorca, 232 Telèfon 73013

CARBUR DE CALCI; Fàbriques a Berga (Barcelona) i Corcubion (Corunya) : OXIGEN 99 % DE PURESA. Fàbriques a Barcelona, València i Còrdova : ACETILEN DISSOLT, Fàbriques a Barcelona, Madrid, València i Còrdova : FERRO MANGANES i FERRO SILICI : SOCARRIMAT i SECAT de fils i peces seda, cotó i altres teixits : CALEFACCIÓ INDUSTRIAL de laboratoris i domèstica : GENERADORS, BUFADORS, MANOMETRES, materials d'aportació per la SOLDADURA AUTOGENA

PRESSUPOSTOS, ESTUDIS, CONSULTES I ASSAIGS GRATIS

EL CINEMA

L'ACTUALITAT

Dues estrenes

Clarence Brown ens ha demostrat prou vegades el seu incontestable talent perquè tot film que vingui signat amb el seu nom sigui per nosaltres com una obligació d'anar al cinema. I amb tot, l'autor de *La dona lleugera* aquesta setmana ens ha decebut. A desgrat d'haver-hi anat amb les predisposicions més favorables, l'estrena de *Letty Lynton* ens ha demostrat una vegada més que en cinema hom no pot fiar-se totalment

classe d'assumpes que en passar del llibre al cinema perden les seves principals virtuts de suggestió i de fantasia, en esdevenir servils d'aquella materialitat concreta de les formes cinematogràfiques que lleva al misteri la seva facultat d'excitació i d'emoció. En perdre la vaguetat que els confereix la narració literària, vaguetat plàstica que tant serveix els desigis de l'autor, i haver-se forçosament de traduir en formes definides,

PANORAMA

Vida privada

A Elstree s'ha sabut que Katherine Hepburn, que la setmana passada presentarem als nostres lectors, ja feia tres anys que era casada. En efecte, en 1930, miss Hepburn havia passat a ésser l'esposa d'Ogden Ludlow, financer neiorquès, amb el qual viu dos mesos a l'any; els altres deu els passa a Hollywood. Però no s'ha parlat mai de divorci.

Un periodista decidí telefonar a Hollywood des de Londres, amb ganes de tenir de la mateixa Katherine Hepburn la confirmació de la notícia.

—Què n'heu de fer? — respongué l'estrella. — La meua vida privada no interessa a ningú.

Hollywood i Elstree

Les conferències entre J. M. Schenck, magnat de Hollywood, d'una banda, i Douglas Fairbanks i A. Korda, d'Elstree, de l'altra banda, han acabat en un acord pel qual alguns films d'Elstree seran distribuïts als Estats Units. Schenck s'ha compromès a adquirir una determinada quantitat de pel·lícules fetes a Elstree.

A més a més, ha proposat un intercanvi d'estrelles, no solament d'estrelles artistes, sinó també d'estrelles directors i d'estrelles tècnics.

Aquest mes mateix serà començat el primer film anglès destinat a Amèrica. Durà per títol original *Sons of Guns*, terme d'argot que no es pot traduir literalment. Els papers principals aniran a càrrec de Lily Damita i Jack Buchanan.

Un altre film d'Elstree destinat als Estats Units tindrà Ronald Colman per protagonista.

Així doncs, la rivalitat Hollywood-Elstree ha mort abans gairebé d'iniciar-se. Hom ha comprès que el món és prou gran perquè pugui haver-hi dues grans productores de films en anglès.

«La condició humana» filmada

Joris Ivens és desconegut del gran públic. Debutà amb *El Pont*, curt documental sobre el pont de Rotterdam. Realitzà després *Pluja* — film presentat a Barcelona, com a complement, en una sessió especial —, en col·laboració amb Franken, *Sinfonia industrial i Construcció*, obra aquesta darrera realitzada a petició dels sindicats obrers. Aleshores el trià la Meschrapom — l'empresa on figura Pudovkin — per anar a l'Ural a filmar *Komsomol*, pel·lícula destinada a valorar el paper de les joventuts comunistes en el pla quinquennal. Actualment s'ocupa de muntar *Borinage*, enquesta sobre la misèria i les lluites en la regió minaire de Mons.

Darrerament, Joris Ivens ha passat un parell de dies a París, en ocasió de l'estrena del seu darrer film, un magnífic documental sobre l'asseccament del Zuiderzee, i, interrogat sobre els seus projectes, ha dit:

—Es qüestió de portar a la pantalla la forta i generosa obra literària d'André Malraux. Actualment m'esforço a destriar del darrer Premi Goncourt, les línies generals d'una obra purament cinematogràfica, treball que realitzo de perfecte acord i amb la plena col·laboració de Malraux i espero dur a bon terme. És que els films que m'interessen són els de tendències socials, aquells que són la il·lustració vivent dels grans problemes de l'hora.

JOSEP PALAU

No sabem el que és cinema parlat, encara que vulguem fer creure que sí

Tots ens ocupem del cinema sonor, de les seves tendències, de les seves possibilitats. Tots establim paral·lels més o menys exactes i animats entre el teatre que se'n va o sembla que se'n va i el cinema que arriba. Tots comentem amb un interès que de vegades va acompanyat de l'enginy i de vegades va sol i vern, la tècnica dels grans directors, l'art i la bellesa dels estels, la qualitat dels temes. I, tot plegat, dona a les nostres publicacions i a les nostres converses un to càlid simpàtic i confortable.

***

Lubitsch? Gran, meravellós. Quin gust en la tria dels angles! Quina gràcia en la

silenciós. Les temptatives fins ara realitzades per crear pel·lícules espanyoles, qualsevol que sigui l'èxit que hagin tingut algunes d'elles fetes a Amèrica o a París, no atenen l'absolut d'aquesta inexistència. I un hom sent la temptació de demanar-se: els pobles hispano-parlants no seran massa pobres per a tenir, el que se'n diu tenir, un cinema sonor propi?

Joan Crawford

dinàmica de les figures! Quina facultat d'expressar en poques imatges un sentiment voluminos!

I King Vidor? El mestre de *La gran parada*, no sols no decau, sinó que ens meravella cada any amb una nova demostració del seu talent.

I Mamoulian? Què en diu de Mamoulian i d'aquella primera part inoblidable de *L'home i el monstre*? Quina meravellosa mobilitat de càmera! Quina explotació intel·ligent de simultanisme plàstic!

I René Clair? Quins xàfecs, quins xàfecs d'aigua en les pel·lícules d'aquest director parisenc. A estones esteu temptat de dir prou. Però, els paraigües llueïts fan tan bonic i les intrigues amoroses dels seus personatges guanyen tant amb una bona regada!

Tot saludant els directors, no oblideu pas els actors i les actrius, seductores, arravatadores actrius. Aquest estupendíssim Enric VIII, alhora tan brutal i tan humà, que ens ha servit Charles Laughton! I Greta... Per ventura tots no estem encara fascinats per Greta Garbo? I Lionel Barrymore? Ah, també, també, som uns fervents admiradors d'aquest actor ple d'intenció, sobri, flexible... I Kay Francis? Quins ulls tan dolços — dos llacs de mel transparent — i quin oval tan suggestiu! I la... la Dallons... ja sabeu la qui vull dir, la que és protagonista en *Madame Butterfly* però que no ens hi agrada gens... Sylvia Sydney! Això mateix: la Sylvia Sydney... la de la presó... la bona... I Ruby Keeler, la del *Carrer 42*... Sí: res de particular; però quines comes, oi?, quines comes! I la Joan Crawford... en aquella pel·lícula... i en l'altra, la de l'any passat... Meravellosa! També estem tots plegats un si és no és enamorats de Joan Crawford... I Lewis Stone que baixa tan bé les escales i suporta tanta dignitat les adversitats amoroses? I no cal seguir: la llista podria ésser perfectament interminable, perquè mai al món no s'ha vist una semblant concentració d'elements artístics i de tipus humans. Figureu-vos: encara no hem dit un sol mot dels valors europeus. També n'hi ha: n'hi ha molts a Amèrica, però en queden alguns a Europa. És evident, evidentíssim. No ens emboliquem a reobrir l'enumeració perquè fóra la cançó de l'enfadós. El resultat és que no sabem on girar-nos de tants i tants objectes com s'ofereixen a la nostra versàtil admiració.

***

Passa, tanmateix, que un cop ens hem dissipat en aquesta admiració prodigiosament múltiple, tenim un punt de dubte. Sense poder-ho evitar, reflexionem. (Un vici! què voleu?) Reflexionem i ens anem adonant que en tot aquest magnífic esplet d'ènergies i de realitzacions, nosaltres no hi pintem absolutament res. Aleshores, els nostres entusiasmes (tan frenètics!) i les nostres crítiques (tan moderades, tan tímides!) agafen un aire espantósament gratuït. Ens sentim, si fa no fa, com una colla d'astrònoms que, tot manipulant uns aparells no gaire perfectes, s'embraguessin en el comentari dels moviments celestes fins al punt d'imaginar-se que hi exerceixen una veritable influència.

I el fet, el fet temible, el fet aclaparador, el fet abismal, és que nosaltres, el nombre cada dia creixent de crítics, cada dia més documentats i més saberuts, que comentem les pel·lícules no representem absolutament res en la remota i colossal mecànica de la cinematografia americana i nord-europea.

Uns anys ençà, un autor dramàtic honorari del nom del qual no em recordo, va ésser contractat per col·laborar a l'edició de pel·lícules americanes i va anar a residir a Hollywood en els inicis del cinema sonor.

En un seu article que varen publicar diversos periòdics del vell continent hi havia aquesta frase que em va restar gravada al cervell amb algun àcid penetrant: «Europa és massa pobre per a fer cinema sonor.»

Han passat alguns anys — no gaires — i els fets han demostrat que la profecia d'aquest autor avantatjament expatriat no era certa. Sia perquè la tècnica ha abaratit la producció de pel·lícules sonores, sia perquè les fronteres lingüístiques no hagin actuat amb el rigor que potser ell creia, el fet innegable és que els europeus — alemanys, anglesos i francesos — fan cinema sonor i fins bon cinema sonor.

Però aquí, a sota dels Pireneus, què passa? Ah, doncs, passa que no hi ha cinema sonor, com abans no hi va haver cinema

No desconeix que aquesta posició pessimista podria trobar — i tant de bo la trobés! — una rèplica com la que la realitat europea ha donat a aquell autor hongarès que he alludit abans. Però ara com ara no hi ha símptomes que permetin descomptar-la per a un avenir pròxim. Els analfabets s'adapten a les pel·lícules estrangeres parlades en espanyol per dobles — ranxo abominable! — i els altres s'adapten a les pel·lícules originals parlades en anglès, en francès o en alemany i explicades pels rètols que circulen per la part inferior de les imatges... Però ni els uns ni els altres, considerats col·lectivament i deixant de banda el gremi restringit dels bons políglotes, no poden discórrer a consciència del que és cinema parlat.

Ja hem avançat força per la via pedregosa de la desil·lusió. Però, ai de mi!, encara no som al capdavant. Encara ens resten algunes passes per fer... Suposant, amb un gran esforç que qualificaria de supositori si no m'esverés el perill d'una mala interpretació; suposant, torno a dir, que els hispano-parlants arribessin a crear un cinema parlat propi, és a dir, *scenari* d'autor hispano-americà, diàleg d'ídem ídem; director, actors, *cameramen*, tot, o quasi tot, del país, nosaltres, catalans, no resultaríem massa pobres o massa escassos per a arribar a realitzar una obra semblant?

Ara sí que som a la fi del trajecte. Senyors: sortida per davant. I un altre dia continuarem.

CARLES SOLDEVILA

«L'illa de les ànimes perdudes»

de ningú. Les condicions de la producció són massa complexes perquè adhuc l'artista més escrupolós no claudiqui de tant en tant. Impossibile de retrobar en *Letty Lynton* aquelles qualitats que caracteritzen els *scenarii* habituals de Clarence Brown: originalitat i veritat humana.

Clarence Brown precisament s'ha mostrat, en general, amic de defugir tàcitament les receptes habituals dels marxants d'històries cinematogràfiques. Li plau d'explorar camins inèdits. L'excentricitat de certes situacions, la fesomia desconcertant dels seus tipus femenins, tan admirablement entesos per Greta Garbo, no exclouen la versemblança psicològica ni la veritat dramàtica en els seus *scenarii*. En canvi, amb *Letty Lynton*, ja en començar, experimenteu la desagradable impressió de petjar un terreny fals, impressió que ha d'accentuar-se a mesura que avança el film.

L'habilitat d'un director bregat, la presència de Joan Crawford, el bon treball de Robert Montgomery, dissimulen fins a cert punt la banalitat d'una història que no pot interessar-nos. Esperem veure aviat el talent d'aquest director esmerçat d'una manera més eficaç, i Joan Crawford, igualment, en una situació més digna de les seves excepcionals facultats artístiques.

***

L'assumpte de *L'illa del doctor Moreau*, la novel·la de Wells de la qual s'ha extret *L'illa de les ànimes perdudes*, que ara es projecta al Coliseum, pertany a aquella

l'assumpte corre el risc, difícil d'evitar, d'esdevenir pueril. Així passa en el film en qüestió, film molt ben tret, admirablement interpretat i intel·ligent sempre, on els passatges més terrorífics, més extraordinaris de fantasia, esdevenen quasi risibles.

El doctor Moreau ha trobat la manera, mitjançant intervencions quirúrgiques fetes damunt d'animals, d'accelerar prodigiosament el moviment d'evolució que domina els regnes orgànics. Les mutacions que exigeixen milers d'anys per acomplir-se, el doctor Moreau les realitza en l'espai de pocs dies. En la seva illa, posseeix una pila d'animals que s'aproximen extraordinàriament a les formes humanes, i la seva creació més perfecta és la dona que ell ha tret d'una pantera. Ungles de fera, ànima femenina. La situació equívoca d'aquells éssers en l'escala orgànica crea tota la paradoxa de les situacions. Hom reconeixerà en aquesta estranya ficció les habituals utopies de l'autor sobre la noció d'evolució i la noció del temps. Les teories evolucionistes han permès d'inspirar a un novel·lista sempre disposat a les aventures de la fantasia, com és Wells, la història que ara veiem en aquesta pel·lícula.

Inútil de dir que tot plegat és una pura utopia, rigorosament inversemblant i que no cal sinó admirar la imaginació del gran novel·lista anglès, i reconèixer que els realitzadors del film han tret bastant partit — dintre les limitacions que hem assenyalat — del llibre, aconseguint un espectacle a estones força acceptable.

Entre admiracions!

es pronuncien els noms de

Paprika
(Granito de sal)

Franziska Gaál
Paul Hörbiger

forman la pareja ideal por su gracia insuperable en la nueva comedia musical **Paprika**
(GRANITO DE SAL)

una exclusiva
FEBRER & BLAY

L'ÈXIT ACTUAL

DEL

Fantasio

i de la Cinematografia Mundial!

B. G. K. films inaugura l'aristocràtic

Metropol Cinema

l'obra cim de la cinematografia europea

DIRECCIÓ

MAURICE ELVEY

MÚSICA

Dr. HUG RIESENFELD

un film de B. G. K.

URQUINAONA

DEMA NIT ESTRENA

ESTRELLAS
EN UN POEMA
DE LOS CIELOS

JOHN BARRYMORE
HELEN HAYES
CLARK GABLE
LIONEL BARRYMORE
ROBERT MONTGOMERY
MYRNA LOY

VUELO NOCTURNO

Director
CLARENCE BROWN

Mexico Goldwyn-Mexico

que serà presentada per
FALZIOTS de
PALESTRA

EL TEATRE

CIRC A L'OLYMPIA

D'una faquira de Bordeus a un il·lusionista grec

L'assaig (?) llibertari de l'Hospitalet i la Torrasa va repercutir molt sensiblement el passat mes de desembre, a la pista de l'Olympia. Alguns artistes dels que es trobaven ací, travessaren de pressa i corrents la frontera. Altres que estaven a punt de venir, donaren, esverats, per rescindir llurs contractes. Quan, a les envistes de Nadal, va tornar el circ de la Ronda a obrir les portes, tingué d'ésser compaginat el programa a la bona de Déu. Hi restaven els mai prou lloats clowns Antonet i Beby. Hi restaven, també, els excel·lents gimnastes aeris Clerans. A més a més, debutaren els fills Frediani, que són artistes de circ pels quatre costats, i els Stanley Bros, dos holandesos que subratllen amb notes de bon humor uns durs exercicis d'anellisme i perxa en suspensió, en els quals actua un d'ells com a portador. Però l'ordre de l'espectacle i el conjunt resultaven la cosa més absurda del món. Absurda i pesada. Pesada, sobretot, per la presència de Miss Koringa.

Aqueixa Miss Koringa ens fou presentada com a faquira. Segons ella, ha nascut a l'Índia, té dots sobrenaturals i els cocodrils i ofidis que tragina són sagrats. Miss Koringa confon l'Índia amb Bordeus. Jo la recordo de quan anava amb el fantàstic Blacaman i ofería amulets a ral als espectadors del pati de butaques. Miss Koringa, ultra una gran quantitat de simpatia, posseeix una dosi inculcable de voluntat. Però no arribarà mai a competir, per molt que conegui els seus trucs i l'imiti, el seu antic company de trifugues. Blacaman té una naturalesa de ferro i és un comediant de primera categoria. Jo admiro la seva desprecupació. En canvi, Miss Koringa és débil i no sap fer comèdia. A mi més aviat em fa pena.

En desaparèixer del cartell Miss Koringa — En Beby li deia la *Jemme Kefir* — i a causa d'haver sofert un accident un dels nois Frediani, que no pogueren per tant oferir-nos llur excepcional columna de tres a cavall, el programa fou modificat de moment afegint-hi el número dels xinesos Kowes i el de l'home-gasmetre Omítron. Res de remarcable, els Kowes. Quant a Omítron, un número de barraca de fira; un home que té la virtut d'omplir-se l'estómac de gas i que després passa el fluid successivament a diversos llums, a una fogó, en el qual fregueix un ou, i a una làmpara de deu o dotze becs. No sóc gens amic d'aquests números, i menys de veure'ls a un circ. Per fortuna, després d'Omítron sortia a la pista Regina Frediani amb el seu cavall, substituïnt els seus germans. Regina Frediani portava a la pista una nota de bon gust, de destresa i d'elegància. Més endavant ha actuat a l'Olympia, igualment en un número d'alta escola, el cavallista portuguès Roberto de Vasconcelos. És, Roberto de Vasconcelos, destre en extrem, i el cavall és magnífic, i els exercicis — nervi i ritme — són vistosos a tot demanar, però trobo a faltar en ell aquell aire senyorial, no ja de Regina Frediani ni de cap altra amaçona de circ, sinó dels molts cavallistes — un Carré, un Schumann... — que han estat sempre, a una pista, el número de la màxima distinció. Serà que no em sé avenir a veure un cavallista al circ amb barret cordovès?

Dels programes passats cal, encara, remarcar els funambuls alemanys Wallenda i l'atracció de Cliff Aeros. Els Wallenda, als quals vaig alludir en aquestes columnes l'hivern anterior, en parlar dels Huster, excuten, com aquests, un arriscat treball a gran alçària, amb balanç (contrapès). El castell humà dels Wallenda damunt el cable és, realment, impressionant. Més que difícil. I més que bonic. Com a difícils i bonics, jo preferixo els exercicis al filferro d'un Paul Gordon, o els de la *troupe* japonesa Naito, i adhuc els d'aquells modest alambrista Alamar que figurava al mateix programa i al qual gairebé no anunciaren. No parlo ja dels Rossetis, un dels números que malauradament han deixat de venir. Els Rossetis són una meravella; treballen sobre dos filferros paral·lels. Cliff Aeros, el famós hongarès que al Turó Park, anys enrera, féu d'home-fletxa, s'ha empecat una atracció a base d'una esfera d'acer, com la del trio Guerra, dintre de la qual un motociclista atordeix amb els seus *loopings* un lleó en llibertat, un torejador fa el *quiebro* a un altre lleó al compàs de *Carmen*, un domador mig nu simula amb un tercer felí una lluita de greco-romana, i el propi Cliff Aeros perd el respecte a dos tigres. Tot plegat, barraca de fira, com l'home-gasmetre, com Miss Koringa. *¡Pasen, señores, pasen!* Circ aquest torejador i aquests lleons? El circ és diu Trubka, per exemple.

Anem, ara, pel programa actual. Es tracta d'un programa força acceptable, del qual posaré de banda, de bell antuvi, els barristes catalans Harris i el cow-boy Bill-Siling, per ésser ací molt coneguts. Els Harris, formant número amb l'Olliveres, recorregueren l'estiu passat tot Catalunya. Bill-Siling tirant el llaç, és més popular a Barcelona que els antics llacers de l'Ajuntament.

Els fills Frediani

D'aquest nou programa sobresurten els Elliot, dos joves artistes que treballen a la perxa llure, metàl·lica. Un dels exercicis consisteix a fer un dels gimnastes un equilibri de cap dalt d'una perxa de set o vuit metres que el seu company té recolzada, mitjançant un doble peu, al mentó i al front. El remarcable dels Elliot és la simplicitat amb què treballen. Recordeu els Arcona,

que veiem fa unes setmanes? Són, també, bons perxistes, però rígids, afectats. Els Elliot, en canvi, no tenen cap mena de rigidesa, ni d'afectació. Els Arcona són alemanys; els Elliot, francesos. Ja ho teniu tot explicat. Trobo també molt afectats els quatre atletes holandesos Symmex; la recerca de nous equilibris plàstics els perjudica; es compliquen innecessàriament el treball i aquest resulta esforçat i mancat de l'aisance que tant hem aplaudit en uns Ajax o en uns Athena. Els anellistes Mazolas, tres dones i un home, suïssos, no excuten cap exercici extraordinari, com tampoc els trapezistes volants Vortley. Els set Racos, basculistes, que fa dos anys veiem al mateix Olympia, no van gaire enllà dels salts que podríem qualificar de tradicionals. No passen de la doble alçària (columna de dos homes). Cal assenyalar, de totes maneres, el salt a caure un peu sobre cada una de les mans del segon portador, el salt amb pirueta sobre dos i el triple salt mortal a caure sobre un seient a una alçària.

Completen el cartell els clowns Rico i Alex i l'il·lusionista Kasfikis. Rico i Alex, artistes de sang, de temperament i d'ofici, porten trenta-un anys de clowns. Abans, formant part de la vella *troupe* dels Briatore, foren uns saltadors incomparables. No havien actuat a Barcelona des de 1925. Haig de dir que Rico conserva el seu to reposat i que Alex no ha perdut el seu tarannà infantil? Antonet i Beby eren el contrast entre la vivacitat i la catxassa. Rico i Alex són l'home judiciós i l'infant que topen. El resultat és el mateix: la riàlia. Rico i Alex actuen ajudats pels fills d'Alex, un dels quals arribarà, segurament, a ésser un bon còmic. Respecte a l'il·lusionista grec Kasfikis, vull reconèixer-li tot seguit tres circumstàncies favorables: és ràpid, excuta els treballs al mig de la pista i porta unes dones esplèndides com a dones i com a col·laboradores. Quin art, una d'elles, en esdevenir en estat catalèptic! Kasfikis practica en abundància l'il·lusionisme del doble fons i de la doble persona, com Cheffalo, Wetryk i tants altres, però amb molta netedat. No té el somriure de Raymond, ni la loquacitat de Fu-Manxú. No és fastuós com Carmo, ni mefistofèlic com Dante. No; Kasfikis ni somriu, ni parla, ni està per exageracions, ni adopta cap actitud enigmàtica. Kasfikis ho fa tot sense donar-hi importància, com la cosa més natural. Aquesta flemma constitueix, potser, la seva millor qualitat, la seva força, el seu secret. Demuestra la confiança que té en ell mateix i en el públic. Per això pot serrar una dona a la vista dels espectadors igual que si tallés un pernil.

JOAN TOMAS

La darrera obra de Shaw

G. B. S. ha estrenat al Winter Garden la seva 43ª obra de teatre. Es titula *On the rocks*, i, com *El carretó de les pomes*, és una sàtira política, encara que, segons diuen, està molt per dessota d'aquesta.

Però tot Londres hi ha corregut, perquè Shaw és autor nacional i perquè als anglesos els agrada la sàtira política pública. A més a més, el vell sapastre irlandès ha posat en boca dels personatges de la comèdia frases que tothom sap pronunciades per Mac Donald, Winston Churchill, Lloyd George, etc.

En resum, Shaw ha volgut fer una sàtira del règim parlamentari. «Més val un sol dictador que tot de dictadoretas a cada cantonada — diu el primer ministre anglès —. Els jueus no van pas elegir Moisès; aquest els va dictar llur conducta i ells van obeir.» En aquest moment, es sent a fora la multitud que crida: «Aixeca't, Anglaterra!» «Si ho volgués de debò!» exclama el primer ministre amb desesperació, i cau la cortina.

UNA CARTA

D'Erik Charell al Director Sr. X

«Distingit senyor X.

El rigorós incògnit amb què he passat uns dies a Barcelona ha estat el motiu que ignorés la vostra veritable personalitat. Permeteu, doncs, que m'adreï a vós distingint-vos amb aquesta convencional X.

He estat al teatre Novetats, a veure la paròdia que vós heu muntat del meu *Auberge du Cheval Blanc*. En sortir de la representació, m'ha faltat temps per a dir-vos que m'hi he divertit i felicitar-vos cordialment, de col·lega a col·lega.

La vostra *Posada del Caballito Blanco* ve a ésser una edició de butxaca del meu *Auberge*, i això, en el temps que correm, resulta molt pràctic. I així com hi ha edicions posteriors, corregides i augmentades, la vostra reedició de l'opereta resulta corregida (tendint vers el pitjor) i disminuïda. Vetaci una altra novetat de les moltes que he observat en el vostre teatre de Novetats.

La part còmica de l'opereta l'heu conservada admirablement i fins gairebé accentuada. En la vostra obra surten uns turistes impagables, amb un aspecte de trinxeirats que resulta una meravella de sordidesa. Estic segur que molts hotelers dels Alps aprovarien aquesta visió del turista.

Una de les altres troballes vostres és indiscutiblement l'escenari reduït. A mi, infelicitat que sóc!, no se'm va acudir. Al Mogador, de París, vaig disposar una escena immensa, i llavors, naturalment, l'empresa es veié precisada a contractar un gran nombre de figurants per a omplir-la. Sortós vós, que amb quatre gats feu el fet!

M'ha encisat també el vostre tenor, el qual crec que es diu Tino Folgar. El paper d'advocat madrileny que li heu assignat, el representa admirablement. Canta, balla i es comporta talment com ho faria un advocat posat a l'escenari.

Encara que la meua condició d'estranger em recomani no immiscuir-me en la política del vostre país, no crec que sigui indiscret en dir-vos que he estat sensible a la delicada sàtira que heu adreçat a la institució monàrquica. Em refereixo a l'aparició de l'emperador Francesc Josep, tan grotesc i tan tronat, amb dos serenos per tota escorta. Els sentiments republicans dels barcelonins deuen haver sobreixit de satisfacció.

I per acabar, una altra consideració també d'ordre polític. Heu tingut una gran sort que la dèria autonomista dels vostres polítics us hagi menat a suprimir les autoritats catalanes depenents de l'Administració central. Estic segur que si existís a Barcelona algun representant de l'Estat espanyol no hauria dit que en *La Posada del Caballito Blanco* ridiculitzéssiu un dels seus ciutadans, com és aquell fabricant català de faixes per a senyora. La protesta hauria estat enèrgica i immediata.

Res més, senyor X. Al món sempre se'n aprenen de noves. Jo, en venir a Barcelona i en assistir al vostre espectacle, he après una infinitat de coses que em seran útils en les meves vinentes *mises en scène*. Us en dono les gràcies més sentides el vostre devot servidor Erik Charell.

Per la còpia, A.

ALES, ha sortit el segon número

↓
VEGEU AL
Saló
Catalunya

JOAN BLONDELL RICARDO CORTEZ

ASI ES
BROADWAY
FOX

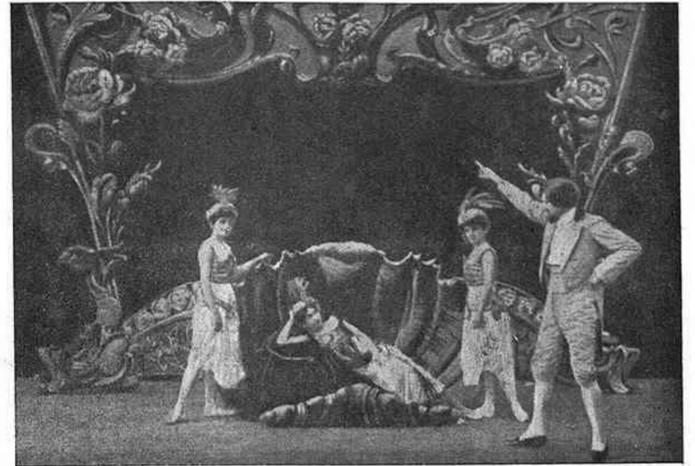
Una bella i emotiva
història de Broadway
i el seu ambient.
EN ESPANYOL

Fabricants de meravel·lós

Del copalta fantàstic s'escapen dos conills, un ram de flors artificials, deu mocadors japonesos, tres despertadors i la bandera americana. L'esquelet es transforma en noia rossa. Les bufandes de l'Índia són cremades i reconstituïdes d'un tret... El cilindre de Xang-Ling-Soo vomita dues oques, una serp, cintes multicolors i un raig de serpentes... Els daus màgics, la pesca miraculosa, les bombes de cristall, la botella inexhaustible, la lira d'Apol·ló i la tomba de Mahoma... *Atención, señoras y caballe-*

capitem al teatre on treballa. Sobretot si aquest teatre és el Circ Barcelonès, tan perfumat de fi de segle i amb aquells passadissos que fan una fortor tan gran de gran teatre d'òpera vuitcentista.

Precisament en aquest vell i simpàtic local del carrer Montserrat hem aplaudit darrerament dos il·lusionistes que ens han fornit l'avinentosa de comparar dues escoles, dos estils. The Great Richiardi és l'il·lusionista deliciosament antiquat. Sullivan, a seques, és el prestidigitador modern, però sense per-

Un il·lusionista de 1903

ros! Sin ninguna preparación. Nada en las manos, nada en los bolsillos... Abans, els il·lusionistes eren els més acreditats fabricants de meravel·lós. I el meravel·lós que sortia d'aquelles ingènues fàbriques de somnis era simple com l'ànima d'un infant i fresc com una rosa. Els infants i els poetes eren els seus més apassionats admiradors.

Ara, per contra, la fabricació de meravel·lós ha estat confiada a la mecànica. I el meravel·lós que surt de les esterilitzades fàbriques de monstres que són els estudis cinematogràfics, és complicat com un filòsof alemany i deshumanitzat com una proposició geomètrica. Els infants i els poetes són els que l'odiem més cordialment.

Horrible meravel·lós de l'horrible mecànica! King-Kong, gorilla antediluviana, clava plantafades als avions des de dalt de tot del State Building. El doctor Frankenstein ressuscita els morts. *Metropolis* ens fa conèixer la dona fabricada. El doctor Moreau crea monstres de carn. Horrible meravel·lós de l'horrible mecànica! L'únic meravel·lós mecànic que els infants i els poetes toleren són els dibuixos animats, sobretot les *Silly Symphonies* en colors de Walt Disney, que algú ha qualificat de més sorprenent fantàstic de la nostra època.

Meravel·lós fabricat per la mecànica... Quina diferència del d'abans! Abans, el meravel·lós era amable i despreocupat. Els prestidigitadors, marxants d'il·lusions com els diuen uns, marxants de mentides com els diuen altres, es movien amb facilitat en el món de la fantasia. Els seus números eren poesia lírica i fauna en acció, com els va qualificar Jules Lemaitre... Tots es feien dir *The Great*, el gran. The Great Raymond es feia clavar en un taüt i en sortia tan fresquet i alegret. The Great Carmo — 30 persones en escena, 30 — escamotejava tigres i elefants. The Great Hertz feia miracles amb la corda índia, que depassa en il·lusionisme tot el que ha estat fet fins avui.

Harry Houdini, rei de l'evasió, especialista del treball *cauté*, es desfeia en un tres i no-res de camises de força i de cadenes de vaixell. Horace Galdin pescava peixos vermells en l'orquestra i descobria ocells en les bombetes elèctriques...

Ja en queden pocs d'aquells. I no cal dir que quan en veiem anunciat algun ens precipitem al teatre on treballa. No ens critiqueu. Car tots els que ens enternim davant els àlbums de família esgroguïts i les postals de trenta anys enrera, i les musiquetes desuetaes; tots els que, en sentir *La petite Tonkinoise* i el *Viens Poupoule*, viem durant la projecció de *La dame de chez Maxim*, ens queien galta avall unes llàgrimes com cigrons, adorem aquests inefables il·lusionistes dels temps dels nostres pares. Sí. Quan en veiem anunciat algun ens pre-

dire el caràcter desuet que sempre tindrà aquest gènere.

The Great Richiardi, acompanyat de dos falsos xinesos que, darrera llur aparent impassibilitat, amaguen una ànima facciosa, d'una senyoreta opulenta i d'una posta en escena complicadíssima, manté viu l'interès de l'espectador durant dues hores llargues. Tradicionals, tots els seus nombrosos accessoris. Copaltes, tubs, garlandes, serpentes, mocadors, flors artificials, daus misteriosos, oques màgics, jocs de cartes enigmàtics... I les més sensacionals aparicions i desaparicions de la senyoreta opulenta dins unes caixes xineses vermell i or. I tot, menat a un tren vivíssim, amenitzat amb una xerrameca pintoresca i entretinguda, uns *boniments* espirituals i divertits. Veritables prodigis d'òptica i acústica, de física i química. I, sobretot, d'enginy. No compreneu, però aplaudiu, entusiasmat.

Sullivan, a seques, és el pol oposat. La simplicitat absoluta. L'absència gairebé total d'aparells. Sullivan és l'èmul de Maskelin, el prestidigitador anglès, *gentleman* correcte i distingit. Fill de pare alemany i de mare andalusa, ha heretat del primer la precisió i de la segona la gràcia. Jove i elegant, cantant i ballant amb discreció, sense estar un moment quiet — el moviment continu — i sempre amb el somriure, manipula cartes i monedes, i fa aparèixer i desaparèixer les coses més diverses amb una netedat escruixidora. Curt i concís, el seu número és una petita obra mestra de dinamisme i vivacitat, de simplicitat i claredat.

Il·lusionistes, prestidigitadors, marxants de mentides! Preferim el vostre palau d'il·lusions i la vostra poesia lírica, fauna en acció, a tots els King Kong i Frankenstein del món, meravel·lós horrible de l'horrible mecànica.

SEBASTIÀ GASCH

PUBLIC·CINEMA

Passeig de Gràcia, 57. — Telèfon 79651

De les 3 tarda a la 1 matinal

CURIOSITATS MUNDIALS, interessants reportatges

Fox Movietone.

NOTICIARI FOX SONOR (Notícies d'Espanya), Les eleccions a Barcelona.

NOTICIARI FOX SONOR (Internacional), El suïcidi de Stavisky.

ANGLATERRA RURAL, Catifa Màgica de Movietone.

COLISEUM • AVIAT

Marlene
DIETRICH
en EL CANTAR
DE LOS CANTARES
DIRECTOR: R. MAMOULIAN

La nova Marlene que tots esperen sota la direcció del més original dels animadors.
Un film Paramount que tenen de veure tots els amants del bon cinema.

CANISERIA
FITO
BARCELONA

Exit en la mida
Corbates inarrugables
Dijames a bon preu
JAUME I, 11
Telèfon 11655

LES LLETRES

ELS HOMES DE LA RENAISSANÇA

Joan Cortada i Sala

Es probable, i quasi tots els autors estan d'acord a afirmar-ho, que el Romanticisme, la influència del qual ha estat tan intensa en les múltiples manifestacions de la nostra vida nacional, va néixer a redós de la invidua neta d'uns quants joves que, induïts per quietud d'uns quants joves que, induïts per les noves tendències d'Europa, fundaren l'any 1815, a Barcelona, la Sociedad Filosófica. Malgrat les intencions aïllades de noves tendències literàries, com fou, per exemple, la polèmica de Fernán Caballero amb Antonio Alcalá Galiano sobre la conveniència de retenir el teatre clàssic castellà, sembla que la Sociedad Filosófica fou l'inici d'una veritable escola revolucionària. Llurs components es declararen emancipats de llurs mestres. Entre ells, hi havia Bonaventura Carles Aribau, que Milà i Fontanals ha anomenat «pare de l'escola catalana». Rubió i Lluch veu en aquesta societat el sentit literari, i Manuel de Montoliu afirma que d'allà arrenca el primer fogar del moviment literari conegut amb el nom de Renaixença, el centenari del qual aquest any pasat hem commemorat.

Es a la Sociedad Filosófica on per primera vegada trobem el nom de Joan Cortada i Sala. Tot just adolescent, constata les primeres inquietuds literàries i inspirant-se en les noves ansies renovadores escriu els seus primers treballs. Cortada és el més jove de tots els membres d'aquell petit cenacle romàntic; té catorze anys.

L'amor a la llengua catalana sembla ésser el denominador comú dels socis de la Sociedad. Aribau, l'any 1817 — en vam parlar en aquestes mateixes pàgines — ja havia escrit una poesia inspirada en el mateix esperit de l'Oda. Muns, amb idèntica ambició, feia versos catalans. López Soler, que Milà i Fontanals ha qualificat de predecessor de Pírrer, va començar també a la Sociedad Filosófica. Estudis recents ens fan creure que a la Sociedad Filosófica ja hi havia l'ansia de la Renaixença; si aleshores no encaixà, fou més aviat per manca d'ambient i valentia, no pas d'intenció.

Joan Cortada és el primer escriptor de casa nostra que segueix l'exemple d'Aribau. L'any 1834, poc temps després d'haver publicat la seva novel·la, *Tancredo en el Asia*, on es constata una forta influència de Walter Scott, tradueix del milanès *La Fugitiva* de Grossi, amb el nom de *La noya fugitiva*. Aquesta publicació és la primera influència de l'Oda.

Rubió i Ors, en la seva obra *Renacimiento de la lengua y literatura catalanas*, assenyala que aquesta traducció pateix d'èsser excessivament lliure. Just Cabot remarca, però, com una virtut, el fet que Cortada volgués acostar la llengua parlada a l'expressió literària, encara que exposa el dubte de la intencionalitat de l'autor a la idea d'una restauració lingüística. Es tanmateix eloqüent i confirma la sospita, el pròleg que Cortada inserí en la seva traducció. Diu: «La rahó que m'mogué a traduir est romans en dialecte català fou la molta semblança que li trovi amb lo milanès.

Més avall, encara afegeix, amb una timidesa estranya a la fe i com si cerqués un justificat a l'ús de la llengua nostra: «Lo català està completament abandonat, lo milanès és molt difícil, i lo fer versos no ho és poch; aixís jo espero que la gent de lletres me perdonarà aquest atreviment, fill del molt amor que tinc a tot lo que és de mon país.

Cortada dedicà la traducció a Grossi, al qual admirava molt. A l'arxiu de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, hi ha la primera part d'una traducció manuscrita en castellà de la novel·la rimada de Grossi, *Ildegunda*, que devem també al mateix autor. Després de *La noya fugitiva*, Cortada, han dit amb una coincidència absoluta crític i biogràfic, no va escriure res més en català. Cal rectificar aquesta afirmació.

Entre les múltiples produccions de Cortada hi ha una obra que ningú no ha esmentat mai i que nosaltres hem trobat publicada en el full de *La Renaixença* de l'any 1899. És *Rosina*, novel·la d'ambient romàntic i on, per aclarir qualsevol dubte, es troben les característiques principals de l'autor d'*El templari* i la *villana*. *Rosina* és una novel·la d'ambient napolità i, com en totes, l'autor és fidel a la influència de l'escriptor escocès. L'obra és bastida entre l'ambient de les guerres napoleòniques i el romanticisme de l'amor pàtria.

Si Rubió i Ors començà a publicar els primers versos al *Diario de Barcelona*, la influència dels quals va ésser decisiva en aquells moments de tantes vacil·lacions, és

que fou Joan Cortada qui l'encoratjà en el difícil camí. La constància heroica del Gaiter del Llobregat és la primera ansia conscient, encaminada cap a una renaixença lingüística. Sense Cortada, Rubió i Ors no hauria pogut influir tots aquells escriptors que, més tard, i a imitació del Gaiter, escriuen versos amb un pseudònim trobador i possibiliten la Renaixença. Cortada, que tenia un gran ascendit al *Diario de Barcelona*, no complia Rubió per amistat únicament, sinó perquè sentia també la no-

LA NOYA FUGITIVA.

ROMANS

ESCRIT EN DIALECTE MILANÈS I EN OCTAVAS REALS

Tomás Grossi,

Y TRADUÏT EN LO MATEIX MATEIX I EN DIALECTE CATALÀ,

PER

Joan Cortada.

BARCELONA.
ESTAMPADA DE JOAQUIN VERDAGUER,
CALLE DEL GOSNERA N. 10.
MDCCCXXXIV.

Portada de «La noya fugitiva»

ble ambició que guià sempre al veritable pare de la Renaixença. Les dinou composicions que durant un any publicà el *Diario de Barcelona* gràcies a Cortada, van aconseguir llur fi: desentretar l'amor dels catalans a llur llengua.

Hi ha, però, en la vida de Joan Cortada, un fet que posa de relleu l'evolució d'aquest renaixentista. Si en escriure *La noya fugitiva* és tímida fins a fer dubtar a la crítica del seu intent restaurador, quan dona a conèixer la seva obra *Cataluña y los catalanes* (1866), sèrie d'articles que l'any 1859 havien aparegut al periòdic *El Telégrafo*, se'ns mostra conscient i, per primera vegada en la història de la Renaixença, s'enfoca el catalanisme des del punt de mira polític. *Cataluña y los catalanes* és un treball que palesa una profunda coneixença de la psicologia dels catalans. Amb les paraules del poeta italià «E preclara virtù vantar la patria», Cortada aixeca l'esperit de la raça a l'escalf de la tradició; no sent odi, però està cansat de veure com som mal coneguts i sovint menyspreats en periòdics i discursos. Ja no demana perdó per escriure en català ni empra la paraula «dialecte» per a designar la nostra llengua. La timidesa de l'any 1834 és, en 1866, valentia; i la vacil·lació, fermesa. Diu:

Nuestra lengua nativa es la catalana, es la primera que aprendemos, es la única de que hacemos uso hasta que nos mandan a la escuela. En catalán hablamos en familia, en catalán en las diversiones, rezamos en catalán y sobre todo en catalán pensamos, y al hablar o escribir en castellano ejecutamos siempre el improbo y arriesgadísimo trabajo de ir traduciendo en una lengua lo que hemos pensado en otra.

Es corprendor, si es té en compte l'ambient provincial de la Catalunya del segle XIX, d'apreciar en esperits selectes com Cortada aquestes evolucions conscients, que són, tanmateix, la demostració d'un renaixement general. Cortada va ésser el primer seguidor d'Aribau i el primer definidor — amb tots els prejudicis de l'època, naturalment — del catalanisme. Les darreres paraules del seu llibre *Cataluña y los catalanes* són tan eloqüents, que fan innecessari qualsevol comentari.

Santo es el amor a la patria y la patria nuestra es Cataluña.
J. M. MIQUEL i VERGES

VARIETATS

Espanya a la Sorbona

El nostre col·laborador Adolphe de Falgairrolle ha donat fa pocs dies una conferència sobre Espanya a l'Amfiteatre de Geologia de la Sorbona. L'autor de *L'Espagne en République* recalca l'interès amb què els països del món llit deuen, en aquesta hora de neugit universal, considerar el sentit de la transformació que es va operant a Espanya de la implantació de la República ençà; especialment en el que es refereix al caràcter idealista dels mòbils d'aquesta renovació. «Un fet d'enorme transcendència i exemplar per tothom — digué — és el fracàs de l'artifici de la cotilla unitària. Vingui el que vingui, ara ja res no podrà deturar allí l'ideari desvetllat per l'exemple de Catalunya i decidit a estructurar evolutivament la península en una àmplia federació de nacionalitats ibèriques.»

Pel fet de trobar-se a Barcelona durant els dies de la mort de Francesc Macià, Falgairrolle pogué explicar amb l'autoritat dels testimonis presencials, la magnitud i el significat de l'homenatge pòstum ofert a la figura del President.

Proust vist per Lunatxarsky

La mort sorprenent de Lunatxarsky escrivint un estudi sobre Marcel Proust, que ha publicat la *Literaturnia Gazeta* i del qual són aquests fragments:

«Per a Proust, tant des del punt de vista pràctic com des del punt de vista filosòfic, la personalitat és en primer terme, i sobretot la seva pròpia personalitat.

«La vida és, abans que res, la meua vida. Així mateix, exactament, la vida social, la vida objectiva, la vida mundial és, per dir-ho així, la combinació de «les meves vides». En el seu bergsonisme, del qual, d'altra banda, l'autor no s'ha adonat mai d'una manera completa (Proust no és un filòsof, encara que tingui aptituds filosòfiques poc ordinàries), es representa l'èsser com un magnífic teixit de vides subjectives, inclòs en una simfonia eterna i generalment harmònica. Per a ell, l'èsser té un caràcter una mica leibnizian. Sens dubte, Proust es relligà a Leibniz per Descartes i Pascal, però això no vol dir res. És l'excel·lent subjectivisme realista del segle XVII, molt racionalista i molt sensual, sota la forma refinada que més tard han provat de donar-li els francesos, sobretot Bergson. Des del començament, Proust va a la recerca del temps perdut no per a reconstruir una època (aquesta finalitat és secundària per a ell), sinó per a revivir la seva vida amb aquella profunditat i aquell gust que li són particulars, i, per dir-ho així, amb el lector. Per això la qüestió del principal interès en aquesta empresa, de la personalitat, en particular, de «la meua» personalitat, esdevé fonamental per a la comprensió del sentit de la seva obra.

«Remarquem, d'altra banda, que la concepció, encara que sigui una activitat natural en l'intel·lectualista Proust, queda, d'una manera general, en segon terme. En primer terme hi ha la fruïció causada per la creació artística, és a dir la fruïció causada pel fet de revivir de nou la seva vida, lentament, en artista i pel treball d'artista. Aquest consisteix a ressuscitar el passat en tota la seva frescor i la seva amplitud, a organitzar-lo en vista d'una fàcil aprensió, a penetrar-lo estèticament, a gaudir-lo i assaborir-lo amb l'esperit i amb els sentits.

«Per això l'element que és més car a Proust de la seva obra remarcable, és, en resum, el cinematògraf dels seus records. En aquest domini, Proust no té igual. En el seu llibre, amb la ploma a la mà, es lliura realment a una mena de cinematografia creadora, igualment puixant des dels punts de vista òptic, acústic, racional i emotiu. Fa ell mateix el seu propi paper, i aquest espectacle, «la meua vida», és muntat amb un luxe, una profunditat i un amor inaudits. Els retrats que van fer-li crític benivol: la lentitud del ritme, la riquesa de detalls, les frases massa llargues per al gust francès perquè volen abastar-ho tot, etc., són retrats que s'expliquen per l'element fonamental del seu geni creador.»

Renoveu les vostres
SUBSCRIPCIONS
A REVISTES
ESTRANGERES
per mitjà de la
Librairie LOUIS BERGÉ

Rambla del Centre, 19
Telèfon 23118
Kiosque Français
Rambla Estudis, 7

Si voleu menjar la
llibressa com a Marsella

Restaurant Bell Temps

Quintana, 7 - Telèfon 12617
Servei a domicili Salons especials

AL MARGE D'UN ASSAIG DE BENDA

Un discurs a la nació europea

Tenim molts motius d'admiració per Julien Benda. Tots els que es deixaren influenciar pel pedantisme literari que va caracteritzar les generacions després de la guerra, varen trobar en la passió intel·lectual de Benda un breviarí assenyat enmig d'aquella orgia inconfessable. Julien Benda, però, no ha influït solament en un ordre estètic. Pels que segueixen els particularismes polítics de França amb un criteri liberal per tal de copsar-ne la totalitat i veure en l'evolució la força de la cultura francesa, hauran se-

Julien Benda

guit amb atenció la seva polèmica contra l'Acció Francesa a favor del liberalisme i en contra d'aquesta construcció alhora temible i equivocada que potser només té la força d'èsser obra d'un geni enlairat: Charles Maurras.

Aquesta polèmica, pels defensors del liberalisme, té una importància que ultrapassa els límits francesos, car avui les idees bàsiques que donaren maïença a l'Acció Francesa tenen una aplicació vastíssima i es dona el cas una mica paradoxal que l'ultranacionalisme maurrasià és una de les idees més universalistes.

Tant el feixisme italià com el nazisme com l'ombra efímera del feixisme espanyol, traduint l'antiliberalisme de Maurras, glorifiquen l'Estat i exigeixen la submissió de l'individu, car avui l'Estat ha esdevingut la consciència i la voluntat mateixa del poble. Res d'estrany que els inventors d'aquesta concepció, renegant els homes i les obres més selectes de la seva cultura, parlin d'un cert tradicionalisme i opositin la democràcia a la nació. I així nasqué la *Histoire de France* de Bainville, obra sectària, inintelligent, negació dels valors espirituals millors que el món deu a França. A la concepció històrica de Bainville, Julien Benda oposa el concepte hegelí de la nació com a moralitat, sinònim de voluntats harmonitzades en el conjunt nacional. Contra el soisme antidemocràtic del nombre i la qualitat contra la negació de la realitat històrica, Benda sabé demostrar que fou l'opinió pública, la voluntat del poble francès, que en les cruïlles històriques havia donat una voluntat i una organització a l'Estat.

Aquesta part considerable de l'obra de Benda ens havia fet oblidar el *clerc* apassionat, que mantes vegades, en lloc d'èsser un guia, havia estat només un creador de mites. Ara, però, aquest Benda ha tornat a aparèixer, més inflexible, més rígid que mai. I com sempre, el tema que ofereix a la consideració dels seus seguidors no és un tema banal, sinó fonamental i urgent.

La idea de la unitat europea, de la solidaritat intel·lectual i material d'Europa, és en el primer pla de les preocupacions de tots els pobles i de llurs millors homes. Considerant aquest problema en un to enlairat i sense desconèixer els motius diversos que ens podrien desenganyar les nostres il·lusions, nosaltres creiem que aquesta unitat es realitzarà per les exigències mateixes dels pobles, pel conjunt de circumstàncies que

la fan necessària. Contràriament, però, a aquells que només veuen possible una unitat ideal, és a dir una unitat per la raó i per la cultura, entenem imprescindible la solidaritat dels pobles i recolzem la nostra creença en els testimonis millors que són els triomfs dels grans ideals populars aduïts — limitant la nostra observació en el segle XIX. El principi del segle passat es va caracteritzar per la preponderància exercida per una paraula que ella sola definia tot un moviment: la llibertat. Llibertat com a símbol, com a religió, el moviment, divers en els seus aspectes, té unitat de criteri, universalitat, i es troba a la base de l'agitació i de les esperances de l'Europa d'aquell temps. De la Santa Aliança a la Revolució francesa de juliol veiem la resistència i l'oposició a les idees liberals, però finalment llur victòria. No fou una victòria aconseguïda per subversió doctrinal, sinó una òsmosi entre el doctrinarisme i la passió popular. Més adient al cas nostre és l'exemple de la unitat italiana, filla d'aquell mateix impuls liberal del noucent, aconseguit no solament per la propaganda d'escriptors com Mazzini i Gioberti, sinó també pel pensament creador d'un polític com Cavour.

La unitat d'Europa, la solidaritat dels interessos europeus com a nació, no seran possibles amb aquesta èria intel·lectualista de Benda, girat d'esquena a la seva realitat concreta, invariable. Corregir els errors de la nostra època no és negar tota la tradició. Feina inútil lamentar el tractat de Verdun, el Renaixement, el triomf del patriotisme jacobí amb Napoleó. La unitat europea, segons Benda, ha d'èsser la creació d'unes èlites nacionals que desfacin l'obra no tant del temps com de la mateixa naturalesa i que menysprein l'obra dels polítics i el fervor que per aquest ideal han sentit alguns homes públics, al qual han sacrificat, tantes vegades, llur popularitat. Europa, per Benda, ha d'èsser el camp obert a les seves observacions, defensa del racionalisme, predomini de la intel·ligència contra les doctrines que en neguen la superioritat. I finalment, els homes que facin la futura Europa han de tenir no sols unitat de criteri, sinó una llengua que serà la francesa.

Tota l'argumentació de Benda és falsa i ho és molt més pels qui poden apreuar el seu llibre sense limitacions patriòtiques. És impossible que la nació europea es formi sota aquesta antinomia entre pensament i acció, sense un concordat d'interessos i passions que són l'ànima del nostre món. Si les proposicions de Benda trobessin seguidors, no en resultaria la unitat d'Europa. Potser la repetició d'aquells moviments doctrinals del noucent que per manca de realitat, d'obstacles, esdevien inconcrets, utopies que la vida mateixa desfeia sense contemplacions.

Només que per catalanisme ens caldria combatre aquest discurs a la nació europea. El poble català, que ha estat sempre universalista i ha acollit les manifestacions europees com a pròpies, ha renascut a l'impuls de les idees i dels fets que Benda vol anatematitzar. Si hem sofert, individualment i col·lectiva, els errors de la pan-cultura i hem constatat la misèria de l'uniformisme, és just que reivindiquem, en contra d'un nou imperialisme, la nostra tradició nacional que sabem gloriosa.

F. VERGES

Acaba de sortir la traducció catalana del llibre de gran èxit de PAU GERALDY

TU I JO

UN BELL VOLUM DE LUXOSA PRESENTACIÓ

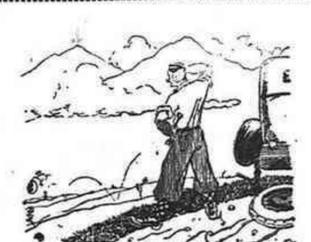
Preu: 8 pessetes.

Administració i venda: Llibreria Catalònia 3, Ronda de Sant Pere, 3

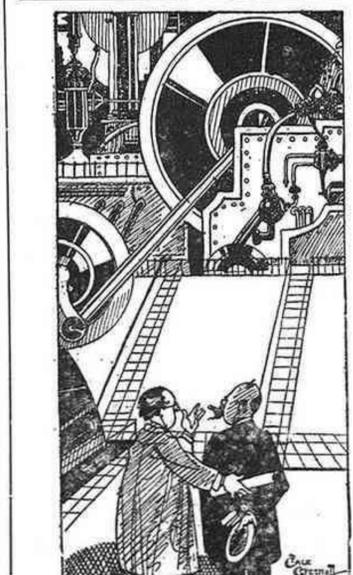
PER A FOTOGRAVATS, LA CASA
ANTONI MARTI
Màxima rapidesa ■ Màxima qualitat
AVINYÓ, 19, pral. : Telèfon 17047 : BARCELONA

—Ara contestarem a aquest deshonrat, gran porc, poca-vergonya... Comenci, senyora, que vaig a dictar: «Distingit senyor i apreciadíssim amic...»
(Nobelspolsken, Rorschau)

LA DARRERA NOVETAT
—Evidentment, són rodes independents. Però tanmateix exageren una mica!
(Gringoire, Paris)

—Bon remei a la crisi del treball: aquesta màquina fa la feina d'un home i en necessita cent per accionar-la.
(The Passing Show, Londres)

El lladre primer (que no es veu).—Bai-xa, home, que la porta és oberta.
El lladre segon (dalt de la teulada).—Pu-ja et dic. No tens amor propi professional!
(Dublin Opinion)

LES ARTS I ELS ARTISTES

L'Art i els metges

Les Acadèmies de Lletres, Ciències i Arts de la nostra ciutat tingueren la felicitat d'idea de reunir-se consorcialment almenys una vegada l'any, i la primera vegada que ho aconseguiren fou en sessió solemne, el dia 14 del mes de desembre de l'any 1931. Foren diversos els parlaments que en aquella ocasió pronunciaren els senyors acadèmics, el més notable indubtablement el del doctor Jaume Peyri. Aquest doctor eminent, que allora és un ciutadà com cal i un home deliciós, parlà sobre metges-filosòfs i metges-artistes, i ho féu molt bé, amb gràcia i amb idees: no es pot demanar més.

Perquè els metges són per regla general amants de la música, de les arts plàstiques i fins de la filosofia? El doctor Peyri ens féu una història del que en podríem dir l'espiritualitat mèdica. En un principi la Medicina s'ensenyava per via dialògic socràtica, que és la que cal, perquè dialògic implica recerca i observació: l'ensenyament modern de la Medicina en forma de soliloqui, no sols descamina de la recerca i de l'observació, sinó que desvia així per raó de dogmatisme. Per manera que aquesta forma monològica d'ensenyament pot esdevenir dogmàtica encara que de bell començament no ho fos. El dialògic en qüestions mèdiques és fonamentalment a-lògic, perquè només ha de referir-se als fets. L'imperi romà menyspreà la Medicina; fins que a les darreries Roma acceptà la ciència gènica (com aquell qui diu l'antífes de la hipocràtica, la bona); una tal orientació, que és contrària a la peculiar lògica iàtrica, castigaria tota la Medicina medieval.

«Quan les inseguretats diagnòstiques i pronòstiques i l'escassetat de forces terapèutiques eren la característica dominant de la vida mèdica, el metge es veié obligat a una reserva per tal d'amagar les seves ignoràncies; d'aquí la facilitat a caure en el pedantisme... La incertitud dels pronòstics i tractaments mèdics despertà la incredulitat dels filòsofs...», els quals portaren l'escepticisme al cor de la Medicina, de tal manera que la ciència mèdica dels segles XVII i XVIII no val sinó a precari, pel científisme que li presta la filosofia cartesiana. Però la filosofia de Descartes no sols no val res des del punt de vista purament mèdic, sinó que fins és nociva: no val sinó filosòficament, pel punt de partida que estableix, rigorosament cognoscitiu. Després el comitisme influí més prou, perquè el mètode de la investigació biològica aporta el mètode positivista. Però el positivisme anà massa enllà en el repudi de la metafísica, i Pasteur vingué a llançar una gallega d'aigua freda sobre els ardors del perill científic a la manera enciclopedista que encara en els nostres dies cueja.

Aquell desengany portà el desmenjament filosòfic en els regles de l'exercici mèdic. Però, essent per naturalesa el metge un ésser filòsof, derivà el seu filosòfisme cap al succedani de les Belles Arts; algunes vegades en tant que executant, d'altres, les més, en tant que literat o simple auditor de música, o espectador de pintura, o a manera de modest lector. El doctor Peyri és plany que les múltiples i delicades funcions del metge modern li impedeixin el creure de la Filosofia i de les Belles Arts i el confinari a la passiva tunció de receptor. No és molt, ve a dir, però Déu n'hi dó!

El doctor Peyri diu en el seu discurs, suara imprès i editat, moltes altres coses substancials i ben trobades; però del tema central de la seva conferència, del perquè de l'amateurisme artístic dels metges, no ens en diu sinó que esdevé per raó de desmenjament filosòfic. I bé, preguntem-nos: per què els metges, més que cap altre estament, donen un contingut tan gran d'amics apassionats de les arts? Al nostre entendre això pervé del fet que el metge sol ésser, per vocació, un home altament sensible al fet vital, intel·ligentment sensible al drama biològic; però aquest gran interès per al miracle vital no és pas contemplatiu i passiu, o, en tot cas, no és pas exclusivament contemplatiu, sinó activíssim, concretament interventor i explorador: hi ha sobretot interès cognoscitiu en la vocació mèdica. Jo he tingut metges en la meua família i els he vist des de la infància adeleradament perquisidors del fet biològic: a la cuina, al costat del cui-

ner cirurgià, en la dissecció de les joguines de moviment, en la consulta constant i preferent dels meus àlbums d'anatomia i en d'altres incomptables avinenteses del conviure familiar. Des de petit el futur metge es daleix per a descobrir el secret de la meravella vital: conèixer, treure l'aigua clara d'allò més sorprenent i més important que hi ha en la vida, que és la vida mateixa, això és la pròpia raó de l'existència del metge.

Però el metge, el mateix cirurgià, en obrir el cos humà i en veure i tocar amb tots els dits i amb la palma de la mà la vida pan-teixant, no arriba sinó a pendre coneixement de la màquina vital; encara el grandios misteri de la vida li persisteix indesxifrable; encara la causalitat i el finalisme li resten desconeguts i més intrigants que abans d'intervenir el cos humà amb el bisturi. D'ací probablement el filosòfisme tradicional dels metges. Amb l'exploració experimental de la ciència i amb l'induccionisme que les idees elaborades posen a mans del metge, aquest ja posseeix dos poderosos elements de recerca. La contínua perfecció d'aquests elements aconseguirà augmentar indefinidament les constatacions; en conseqüència, metges, biòlegs i filòsofs aniran de mica en mica construint la piràmide de la certitud, piràmide altíssima, burxadora de l'Empiri, i, per tant, probablement mai més acabada. Aquesta infinitud del treball constructiu és un dels majors encisos de la ciència, perquè és un treball fecund i sempre descobridor; però no és una síntesi, ni una certitud totalitària: no és un aferrament directe de la realitat ni d'una porció de la realitat, sinó que és una conquesta ascensional però lenta i treballosa de porcions de realitat; conquesta que forçosament ha de passar de pares a fills i que ningú, cap gènere, no pot fer apta per a la coneixença total o parcial del món exterior; parcial però essencial!

Copsar l'essència de la vida i de totes les coses que cristallitzen en el nostre pas per la terra, que contribueixen a fer la vida sensible i — fins a quin punt? — intel·ligible, aquest és el darrer postulat de la nostra vocació cognoscitiu: el darrer, per no dir el primer; el darrer en tant que conclusió dels dos anteriors. I aquest postulat el contesta delitósament l'Art. L'obra mestra de les arts plàstiques que ens revela, immediatament d'acabar-nos-hi, l'essència de les coses tan transitòries del món exterior; l'obra d'art lírica, literària o musical, que ens revela l'essencialitat de coses tan transitòries i inaferrables com són els sentiments. I si el que les arts ens revelen no és pas l'essència de les coses i dels éssers, bé és allò que més humanament s'acosta al concepte que ens podem formar d'essencialitat. De fet, la persuasió que ens comunica l'obra d'art és l'essència més espiritualment associadora que aconseguim a la vida: ni la constatació científica, ni els sillogismes màximament triomfants, ni els èxtasis del misticisme més aravatador no arriben a detectar i alhora a persuadir, enllà de la pròpia individualitat experimentadora, com ho aconseguix l'obra d'art, la qual convenç i transporta elisiantment tothom, i en totes les latituds, i en tots els temps; l'obra d'art que no està subjecta a caució, que no requereix discurs, que té una sola interpretació per a tots els humans, que detura el temps i que prolonga la vida essencial dels éssers i de les coses quan han mort corpòriament.

Heus ací, al meu entendre, el perquè de l'amateurisme i del filosòfisme dels metges: el metge, com l'artista, és un místic ardent del món exterior, de la vida. El metge ho és des del punt de vista més concret, més experimentador, més material; l'artista, des del punt de vista més espiritual, i per via intuïtiva. El metge que sent la pruija d'una major captació de la Pura Realitat, en el seu constant i porfidiós investigar, passa de l'experimentació científica (la qual així mateix és contemplació) a l'experimentació ideològica (contemplació, també), i així passa del punt de vista concret al punt de vista abstracte. Per fi, des de la metafísica contemplació passa a la contemplació artística. Així el metge esdevé el més complet gustador de la vida. No deu, per tant, considerar-se desventurat quan es troba limitat, per l'especialisme mèdic, a la reduïda tasca de laboratori o de clínica, perquè ell està prou ben armat per a la contemplació; adhuc en aquesta limitació, altíssima limitació, si es pot dir així. Els metges són més humans que els altres humans quan aquest daler cognoscitiu se'ls emporta.

JOAN SACS

(Treball llegit, al Casal del Metge, en la inauguració d'una exposició.)

Les exposicions

Josep Maragall Noble

Segurament que si Maragall Noble es veies obligat a definir la seva pintura, declararia únicament que és el mitjà més apropiat que ha trobat per a descriure la seva emoció, i que per tant la seva obra és l'exponent d'un sentiment personal. Això podria fer derivar l'obra vers un interès d'expansió molt discutible si no anés molt ben emparada per una constant aportació de valors incorporats al cos pictòric.

Mompou — Paisatge de Mallorca

El to general de les teles exposades íntimament a una saleta privada de Can Parés és la constatació evident d'un esperit que en la pintura no ha trobat del tot una ductilitat en l'ofici, però que sobrepasa les possibilitats corrents de la delícia en l'expressió.

Maragall Noble de la pintura en fa el seu pa espiritual, i és un d'aquells escassos homes que portarien la necessitat de pintar adhuc a la invenció de la pintura, suposant que no hagués estat fet. No és simple gust, és una imperiosa demanda de transcriure càlidament quelcom que ha descobert i asaborit amb l'esperit defecadament fídic i que el porta suggestionat davant el món obert dels camps i les mars. Tenim escassetat d'aquests pintors que treballen amb el gran desig de fer entendre bellesses, i més que de fer-les entendre, de saber-les comprendre. En possessió d'una traça considerable, són molts els artistes que no senten la necessitat de treure qualitats objectivament naturals. Tenen en favor seu l'avantatge de «saber pintar», cosa que pot encobrir-los una displicent manca de profundització, i aquest és el motiu per què en moltes ocasions les teles que veiem són clams una mica buits darrera dels quals només existeix declamació.

Josep Maragall no és d'aquests. En els paisatges seus pesa extraordinàriament el factor amor envers la plètrica robustesa de la naturalesa, i per tal d'assolir gràficament aquest resultat tothora meravellós, l'autor es val de la consciència neta, del cant ininterromput a la serenitat imponent dels models escollits amb la màxima visió poètica.

En els inevitables xiuxiueigs de tota sala d'exposicions hem sentit dir que el dia que tingui en poder seu la tècnica, Maragall Noble produirà una sensació total. Nosaltres voldríem allunyar aquest moment tot el possible. Perquè el dia que hagi realitzat aquesta mena de somni, no volem dir que desaparegui el seu valor, però assegurem que haurà de multiplicar extremadament les forces de la sensibilitat.

Si la pintura ha fet deixar de banda en molts moments les més elementals condicions espirituals i han aparegut com a supremes els valors dels faures i les patològiques maquinacions del subconscient, molt més natural i molt més racional és que subsisteixi una pintura totalment sensible, aplec de les més escollides i pures intromissions a l'espectacle intern del paisatge, tot i anar allunyada d'una discutible valorització de l'ofici, que per altra part tampoc acompanya gairebé cap d'aquells que hem alludit prime-

rament. El nostre món està una mica perdut, Maragall ve a predicar-hi, ve a dir que té una fórmula per al retorn a la normalitat.

En la seva extrema modestia hi ha una emotiva virtut consagrada en tots els temps en què la sudita normalitat ha presidit els actes de la humanitat, i que participant de la fórmula, és la condensació de l'esperit, paraula bon tros insòlita, particularment en el camp de les picabaralles intermitents de la pintura.

Maragall té un gest enormement distanciat de tot el que no sigui una veritat delicada sobre la tela, expressada amb les paraules del seu vocabulari particular que no cal que sigui ampliable. Diem això perquè creiem que quan posseïes l'ampliació, a desgrat del nostre anterior optimisme que deia que hauria fet esforços per mantenir-se en el seu estat actual, les teles n.ºs. 7 i 8 per exemple, es podrien veure d'una autèntica depressió general. Dit d'altra manera, Maragall Noble, per la pintura ja ha adquirit la maduresa. Voler-la multiplicar seria tan imprecident i perillós com esforçar l'evolució del terreny que fructifica un especial i admirable fruit.

Josep Mompou

Hem de felicitar-nos de l'exposició monomètrica que també a la Sala Parés ha inaugurat Josep Mompou. El tema és «Mallorca».

No som dels que ens complaguem a insistir, però fa ben poc dèiem alguna cosa sobre la interpretació mompouiana i ciutadinesca de Mallorca.

Ara que la primera és una cosa pública i parlar-ne no pot semblar res que vulgui amagar una mena de privilegi aristocràtic, encara que curtament, hem d'insistir.

La Mallorca de Cittadini — s'ha vist ben clar, se n'ha adonat tothom — és una Mallorca per als que hi van a fer la cura del païama i de la illuació del tema espanyol. La de Mompou és la bona, és la Mallorca de debò, la de la naturalesa.

Feta aquesta definició que havíem d'exterioritzar en el moment de la convivència de les teles dels dos pintors, més ben dit, del pintor i de l'altre, hem de concretar que el monotema no és pas el millor que pot passar a Mompou. És un artista que ho

Maragall — Paisatge

pinta tot. Absolutament totes les coses transcrites per ell són pintura.

Però s'ha de comprendre que hom enyori aquells altres temes universals dels bodegons o les boires o les figures.

Això no vol dir que hi manqui interès. Ja hem dit oportunament que totes les seves obres han de tenir-se en compte. No és més que el plany pronunciat davant el pintor divers d'escenaris dedicat a una suite monocròica.

En una glorificació mallorquina, aquest conjunt de quadros hauria d'anar acompanyat dels millors versos i de la millor música. Són el resultat normal en Mompou de sis mesos d'ingerir esperit mallorquí, d'assimilar perfeccions cromàtiques, de trobar justes pocions i de dir-les en relació a la pintura que queda.

Mompou ha passat per l'illa com un d'aquells espies alemanys que diu que van a sondar-hi cales. Els seus ulls s'han aturat en tots els llocs estratègics on poden emplaçar-se les bateries pictòriques. Tot són llocs inèdits que rebutgen formalment els que van a fer galeria, a voler demostrar massa palpablement que han agafat el vaixell i que fan una Mallorca fàcil i de la més mallorquina que hi ha.

Aquest és el diploma de Mompou, arrapat a la seva innegable categoria. Ara seria extemporani estendre'ns en una llarga recensió quan genèricament hem qualificat tot el conjunt de l'exposició. Només hem d'afegir que el to de rèplica ha estat definitiu i que un cop més el gran Josep Mompou ha satisfet l'interès de tothom i ha perseverat una altra vegada en la presentació del seu art magnífic.

ENRIC F. GUAL

ART I INDÚSTRIA

La ceràmica i els tècnics

No fa gaires dies, en aquestes mateixes pàgines, el ceramista Josep Llorens i Artigas ens parlava, amb la passió de les coses que s'estimen, d'algunes intimitats ceràmiques. Més recentment hem tingut ocasió d'escoltar els plans en forma de conferència d'un perit industrial que fabrica ceràmica, En Manuel Reguant, per l'oblit que a Catalunya hem patit en aquest aspecte.

Realment, sota la denominació de ceràmica cal entendre dues parts: la indústria de construir bons objectes i l'art de pintar-los artísticament. Ambdues parts estan íntimament lligades i no és possible negligir-ne una sense greu perill per a l'altra. L'oblit ha existit igualment en els dos aspectes i a tots dos cal posar remei.

Per això és lògica la coincidència dels artistes i els tècnics en aquestes lamentacions. Fa poc que en la revista *Art* Joan Sacs ha fet també referència a l'apartament secular de Catalunya de les coses de la ceràmica. Des del punt de vista tècnic que li esqueia, per raó del seu ofici, el conferenciant feia notar que en ceràmica artística no solament estem mancats de tradició, sinó que en l'actualitat fem poca cosa per a posar-nos al nivell que ens pertoca. I això contrasta amb el que succeeix en altres indústries, en algunes de les quals tenim una tradició gloriosa i en altres, com per exemple la siderúrgica o el ciment, la intervenció de tècnics ben preparats ha assolit modernament resultats força remarcables i profitosos.

Ens cal disposar d'una Escola de Ceràmica que es posi progressivament al nivell de les estrangeres i sigui el fogar de la ceràmica catalana. D'allí sortiria un planter de tècnics especialitzats que podrien orientar racionalment els coneixements dels pràctics i entre tots farien florir una branca, massa esquifida fins ara, de la nostra indústria. Així ho entén En Reguant, que tingué paraules d'elogi per la secció de ceràmica de l'Escola del Treball de Barcelona, que representa un estimable esforç, però bé que resulta insuficient. A més a més, està orientada, amb caràcter gairebé exclusiu, a l'aspecte artístic, i ja hem dit que l'aspecte industrial no pot restar bandejat.

El cas d'artistes-tècnics com En Llorens i Artigas no és pas freqüent, ni tampoc ho és gaire que un tècnic-fabricant es preocupi dels problemes relacionats amb la seva indústria, enfocant-los en un sentit totalitari que el situa pel damunt de l'interès estrictament comercial de la majoria dels industrials. Per això hem volgut fer-nos-en ressò. Tant de bo en trobi també en les esferes on pugui conduir a resultats positius.

JOSEP MUNNE

PROJECTOR

Els donatius als museus

F. J. Mather, director del Museu de Princeton, publica a l'*American Magazine of Art* un estudi sobre la qüestió dels donatius dels col·leccionistes privats als museus.

A primera vista, sembla que aquesta qüestió no crei problemes. Però no és així. Mather cita l'exemple de Louis Lacaze, que en 1869 llegà al Louvre la seva rica col·lecció de pintura espanyola, flamenca, holandesa i francesa, amb el desig que el Louvre reservés al seu donatiu una sala especial. En altres legats, aquest desig ha estat una condició formal, i és això el que ha tingut conseqüències desagradables.

Un desig així és explicable per amor propi, per ganes de fer constar el bon gust i la flair del donador.

«Des del punt de vista del museu que rep el donatiu — comenta F. J. Mather —, l'acumulació de col·leccions és un mal tota l'extensió del qual es pot mesurar al Louvre. Hi ha, per exemple, un admirable bronze leonardesc, que en comptes de trobar-se a les sales del Renaixement, està posat cinc-cents metres lluny i un pis més amunt, car forma part de la col·lecció Thiers. Una altra peça de la mateixa època, deguda a Desiderio da Settignano, cal cercar-la en la col·lecció Arconati-Visconti...»

Mather protesta d'aquesta dispersió de les obres d'art en sales consagrades a donatius particulars, que és un mal molt estès, més que enllac, als Estats Units. També blasma la formació de museus a base de col·leccions privades, els quals, no evolucionant gaire, tenen sempre un aire ensoportat i mort, com la Dulwich Gallery de Londres o el museu Jacquemart-André de París.

Ningú que discorri d'una manera coherent, no deixarà de reconèixer la raó que tenen els arguments de F. J. Mather, si es vol que un museu no sigui un arrellec inorgànic de peces més o menys valuoses, però mal classificades o escampades d'una manera que dificulti l'estudi.

Per raons semblants es pot pendre partit en la recent polèmica de casa nostra, sobre si havien de retornar al monestir de Poblet, ara que hom el restaura, alguns objectes que són al museu de Tarragona.

raspalls per a tots els usos
artículos de neteja—objectes per a presents
rambla catalunya, 40

Exit en a mida
Corbates inarrugables
Dijames a bon preu

JAUME I, 11
Telèfon 11655

L'ESDEVENIMENT

de la Temporada
Artística d'enguany

Exposició Meifrèn

a la Sala Busquets

del 13 al 26 de gener

Passeig de Gràcia, 36

Mobles - Objectes d'Art - Objectes per a presents

Agència exclusiva per a la venda de

MIRADOR

Societat General Espanyola de Llibreria

Barbarà, 16 *** Telèfon 14186

MUSICA I RADIO

Les noves longitududs d'ona

Segons ha estat anunciat per les emissores de ràdio, des del dia 15 del corrent s'ha canviat en la majoria d'emissores europees la longitud d'ona, adaptada als detalls del pla anomenat de Lucerna. Amb les mateixes emissores locals es pot copsar la importància de la variació, la qual, tot i no ésser de molta importància, obliga a modificar la posició del condensador. De primer antuvi,

es nota que no han fixat encara llur posició i cal rectificar dintre de l'emissió, si es vol conservar una determinada potència d'audició, inconvenient que no hi ha dubte que no haurà de tardar a desaparèixer. Indiquem a continuació les variacions de les emissores catalanes, indicant la potència en quilocicles i longitud en metres abans i després de la variació:

FREQUÈNCIES ANTERIORS		ESTACIÓ	FREQUÈNCIES ACTUALS		
Kc.	Mts.		Kc.	Mts.	
860	348'8	EAJ 1	R. Barcelona	795	377'4
1.500	200'0	" 11	Reus	1.500	200'0
1.193	251'0	" 15	Ràdio-Associació	1.022	293'5
1.480	203'0	" 20	Sabadell	1.492	201'1
1.391	216'0	" 25	Terrassa	1.500	200'0
1.484	202'2	" 33	Tarragona	1.492	201'1
1.500	200'0	" 35	Vilanova i Geltrú	1.500	200'0
1.500	200'0	" 38	Girona	1.500	200'0
1.492	201'1	" 39	Badalona	1.492	201'1
1.492	201'1	" 42	Lleida	1.492	201'1

De la resta de les emissores peninsulars, esmentarem únicament aquelles de les quals hi ha possibilitat d'audició, i entre elles les més importants són: EAJ 7, Unió Radio Madrid, que radiarà ara amb 1.095 kc. i 274 mts., i Radio Valencia, que ho farà amb 352'9 mts. i 850 kc.

A continuació indicarem les característiques d'emissió d'algunes de les estacions que també des d'ací es poden escoltar. Moscú, 1.714 mts. i 175 kc.; Oslo, 1.186 mts. i 253 kc.; Budapest, 549'5 mts. i 546 kc.; Viena, 506'8 mts. i 512 kc.; Roma, 420'8 mts. i 713 kc.; Leipzig, 382'2 mts. i 785 kc.; Milà, 368'6 mts. i 814 kc.; Rádio Tolosa, 335'2 mts. i 895 kc.; Brusselles, 321'9 mts. i 932 kc.; Alger, 318'8 mts. i 941 kc.

A Anglaterra la variació és bastant important i la distribució és provisional, perquè a mitjans d'any s'acabarà el muntatge de l'emissora de Droitwich, de 150 kw., i aleshores caldrà reformar la distribució d'ones. Actualment Londres emetrà a 261'7 metres i 1.149 kc.

D'Alemanya les emissores més importants són: Langenberg, que emetrà a 455'9 mts. i 658 kc.; Hamburg, 331'9 mts. i 904 kc.; Stuttgart, 522'6 mts. i 574 kc.; Munic, 405'4 mts. i 740 kc.

A Espanya, demés de les emissores que hem esmentat, n'hi ha fins a 52 que no detallam, ja que la majoria tenen poca potència i es mouen entre els 200 i 200'1 mts. i 1.500 kc., no havent estat d'importància les variacions introduïdes.

La Unió Internacional té preses diverses mesures per a la identificació de les esta-

cions mitjançant senyals parlades i musicals; hi ha diverses estacions control, de les quals les de Brusselles i Tastfield (Anglaterra) hauran comprovat les característiques de les emissores occidentals, és a dir, portugueses, espanyoles, belgues, franceses, suïsses, etc. Els resultats són facilitats per Rádio París. Hi ha una altra estació control a Estocolm, que transmetrà les observacions de les emissores nòrdiques. Una altra a Berlín per a les emissores alemanyes, daneses i poloneses, i l'emissora que publicarà els resultats és Konigswusterhausen. A Helsingfors verificaran les emissores de Lituània, Estònia i Finlàndia. A Praga, les del centre d'Europa, i per fi hi ha també a Rússia i Itàlia estacions controls, els resultats de les quals s'encarregaran Moscú i Roma de publicar.

Es difícil de preveure, però, el resultat que pugui tenir tota aquesta pertorbació que suposa la variació establerta. Cal dir que resten emissores amb la mateixa llargada d'ona, si bé són de punts distants i poca potència. Malgrat tot, caldrà intentar una regulació que limités el nombre d'emissores, única manera d'establir la regularitat en l'audició.

Es important la anotació en kc., ja que avui dia són molts els aparells, especialment europeus, que porten les indicacions del condensador i acompanyen als aparells quan són venuts, de llistes corresponents a aquestes indicacions per emissores i ara caldrà rectificar-les d'acord amb les anotacions abans detallades.

J. G.

EN OCASIÓ DEL CICLE WAGNERIA DEL LICEU

Il·lusió i realitat

En les obres de Wagner, l'expressió dels sons és modelada d'una manera decisiva per l'expressió de les paraules. Wagner s'adonà aviat, i profundament, del problema de la importància de la llengua en l'òpera. Per instint i per reflexió, Wagner fou dut a observar les diferències originàries de la llengua i les diferències que en resultaven per a les possibilitats del cant. Les condicions fisiològiques i climatiques, les diferències en la fixació de les idees tenen importància

sonants acústiques i òptiques, i, més encara, algunes que fins no semblen referir-se únicament als espectadors, les quals influencien llur tranquil·litat, llur capacitat de concentració: la vista enfosquida, la mateixa direcció de la sala per a tots, l'orquestra enfonsada, etc. La idea fonamental de l'acció troba el seu apogeu en una sola exigència, la de l'illusió.

La illusió és la realitat superior en el sentit de la veritable naturalesa, purificada

E. de Némethy i Pisto' en «Tristany» (Apunts de Maria Freser)

en les diverses llengües. Gràcies a conèixer les fonts culturals del problema, Wagner guanya la noció de la melodia del vers, la qual no pogué ésser creada sinó quan l'autor de la lletra i el de la música es reunien en una mateixa persona.

No es pot imaginar que un compositor italià s'hagués vist mai obligat a ocupar-se de semblants reflexions. El fet que Wagner oposa a la noció de l'òpera la del drama no presenta sinó una antítesi fictícia, mentre el cant sigui emerat com a element d'expressió. El que Wagner exigeix del drama, per oposició a l'òpera, és la manera de crear les figures cantants provenint necessàriament de l'esperit de la llengua alemanya. Una tal exigència esdevé inevitable així que les veus han de cantar mots originals alemanys amb tot el que en resulta per a l'estructura espiritual de l'acció i del fet.

***

Creant els rols de les seves obres, Wagner tenia sempre present l'actor cantant. No hauria pensat mai a renunciar al cant i a la veu. A allò que s'oposava, era al cantador de bel canto, de la melodia vocal, no vivent sinó per ella mateixa. Pensava en una mena d'home universal que cantava tan bé com parlava i jugava. Aquesta exigència d'universalitat no es limitava pas a l'actor, sinó que s'estenia a totes les parts de l'execució. Era l'exigència de la mobilització de totes les forces, és a dir d'un conjunt en el sentit més vast de la paraula.

A aquest conjunt no pertanyien solament els actors cooperants. A aquest conjunt de Wagner pertanyien totes les forces impres-

de totes les bagatelles de la vida. Les conseqüències d'aquesta acció d'illusió sobrepassen el marc de l'escenari. Donant al joc de l'escena una realitat, reclama la fe i l'activitat de l'espectador com a grau suprem de l'eficàcia de l'acció.

La veu que canta com sortida originària d'aquesta embriaguesa del joc, sembla ésser oblidada. S'ha transformat a la melodia de la llengua alemanya. Ha forçat al seu servei tots els mitjans de l'aparell vocal, instrumental i escènic. En fi, ha fet entrar el mateix espectador en el seu joc, l'ha fet membre d'aquest conjunt. D'acció i d'illusió nasqué aquesta fantasia imaginària de «obra d'art total» com la realitat de la música, esdevinguda visible.

Vetaqui la idea pròpiament dita de conjunt i de totalitat: l'espectador entra en l'acció del joc com col·laborant-hi interiorment. Al mateix temps, és el mitjà de donar la sensació del joc de les veus de l'òpera als alemanys, que en general no són pas dotats d'un talent originari per al cant, de voler-los procurar una sensació col·lectiva en el cant i en el so de les veus. Així ha estat demostrada la possibilitat de l'òpera alemanya en una forma nacional pròpia, enfront del tipus italià i del francès. Aquesta forma guanya una importància internacional, perquè enclou totes les formes anteriors de l'òpera europea donant-los un nou sentit i posant-les en relació productiva amb la nova idea de totalitat.

PAUL BEKKER

(De Transformacions de l'òpera, Orell Füssli, ed., Zuric.)

La vida musical a Barcelona

El Liceu ha tingut el bon encert de fer venir una companyia alemanya per a representar el *Tristany*. Aquesta obra clàssica del repertori operístic, ha obtingut una interpretació brillant que ha provocat amb just motiu excessos d'entusiasme per part del públic. L'extensió de certs passatges d'aquesta obra passa gairebé desapercebuda davant d'una execució plena de foc i de lucidesa que accentuava l'element baladesc del vell poema.

Cal dir-ho: l'aspecte d'aquesta obra wagneriana ha canviat molt per a nosaltres. Després de quasi deu anys de música moderna, escoltem les «melodies infinites» del *Tristany*, les seves harmonies encavallades que cerquen en va una resolució, amb unes orelles ben diferents. Avui dia que tot el conjunt de l'obra teatral de Wagner és admes pel públic i fora de discussió, tenim el dret de fruit plenament les seves bellesses sense por de suscitar polèmiques. Avui tothom reconeix que el *Tristany*, més que cap altra obra de Wagner, significa l'apogeu del romanticisme del segle XIX i que conté, alhora, tots els elements de la música contemporània.

Després de les representacions de música moderna d'aquests darrers dies, ha estat bo d'assistir a la interpretació modelica que el Liceu ens ha proporcionat de l'obra cabdal de Wagner. Això ens ha permès de seguir de prop la trajectòria de la música moderna a través de les seves dues fases més importants.

***

En dos diferents cercles musicals de Barcelona hem tingut l'ocasió de trobar dos joves mestres de la música catalana, Ricard Lamote de Grignon i Federic Mompou. El fet de no conèixer d'una manera prou profunda les seves obres, ens priva d'emetre un criteri fonamentat. La sola cosa que per avui podem dir és que poseeixen una tècnica sòlida, modelada a l'estil de l'escola modernista francesa. Esperem l'audició pública de llurs darreres obres per poder acabar de completar el nostre criteri.

O. M.

Notícies de tot el món

ARGENTINA. — El Teatre Colón, de Buenos Aires, es troba amb dificultats financeres. Després d'una subvenció de 800.000 pesos, l'administració va demanar a l'ajuntament 300.000 pesos més per a poder acabar la temporada. Havent-se-li refusat la suma, l'administració ha dimisit i el mestre Atos Palma ha estat encarregat d'acabar la temporada.

ESTATS UNITS. — Arnold Schönberg s'ha traslladat a Amèrica havent d'ocupar la seva nova càtedra de composició al Conservatori de Boston.

FRANÇA. — Maurice Ravel escriu actualment una òpera sobre la vida de Joana d'Arc segons un text de Delteil.

GRAN BRETANYA. — La British Broadcasting Corporation prepara per a aquest hivern una sèrie de divuit concerts simfònics, demés d'una sèrie de sis concerts aquest gener, dedicats exclusivament a compositors anglesos; pel maig, un gran festival de sis concerts al Queen Hall i, finalment, una altra sèrie de dotze concerts de música de cambra a la sala de la Broadcasting House.

ITALIA. — El pròxim festival de la Societat internacional de música moderna tindrà lloc a Florència, la primavera d'enguany.

SUISSA. — Mia Pettenburg, la famosa sopran, ben coneguda a Barcelona per la bella audició del *David penitent* del mestre Casals, ha tingut un gran èxit a Basilea amb la interpretació del *Cançoner espanyol* d'Hugo Wolf.

REVISTA DE REVISTES

LA RADIO ANGLESA. — Vivim en un temps en què les grans nacions s'agiten com si anés a començar una nova migració econòmica i moral dels pobles. Només dos pobles semblen relativament no trasbalsats, i, tenint encara consciència de llur desenvolupament tradicional, es senten obligats als ideals dels quals vivien i morien llurs pares. Aquests pobles són França i Anglaterra. Quin paper exerceix en aquests països la nova i puixant possibilitat de tràfic que representa la ràdio? Poc considerable, evidentment, a França, el país de la petita burgesia, d'una divulgació incomparable a la del llibre de poc preu. Un paper immens, pel contrari, a la Gran Bretanya, l'imperi mundial, que és tan gran que no pot dominar els seus problemes i renuncia a tota solució general per acontentar-se d'una de pràctica per a cada un.

Aquesta típica actitud anglesa davant la vida dona la seva característica, i també la seva atracció, a l'organització de la ràdio. El poble anglès vol saber-ho tot, i per això ha invertit puixança i ardor juvenença en la ràdio. Però per res del món no vol deixar-se empènyer a decisions irrevocables. Així, admet en la seva ràdio una abundància gairebé inexplicable d'opinions, que, és cert, són voltades de barreres que la puixança de la generació vella sap oposar a l'activitat de la joventut. No coneix cap organització en el camp espiritual equipada amb uns mitjans econòmics, una nombrosa selecció de col·laboradors, unes relacions mundials i un excellent fons tècnic, com la British Broadcasting Corporation. Després d'haver apartat, de pressa i sense cap dificultat, l'ègoisme particular, ha creat, d'un dia a l'altre, un sistema financer els ingressos del qual, proporcionats amb entusiasme per tots els ciutadans, refluïxen en profit d'aquests mateixos ciutadans. El consell administratiu només és responsable davant la Cambra dels Comuns. Quant a l'Empire Programme, les emissions, des d'un any ençà, duren vint-i-quatre hores. Això continua dignament les aspiracions de puixança dels grans imperis mundials de la història.

El primer empleat de la ràdio anglesa que

vaig conèixer, és un deixeble d'Arnold Schönberg. És la major distinció de cultura musical amb què es pot caracteritzar un músic del nostre temps. Amb alguns col·legues, es dedica a un treball d'avantguarda que mereix de trobar un lloc d'honor en la història de la música dels nostres dies. No hi ha cap obra important, cap música que valgui la pena, que no trobi el seu lloc en el programa de la ràdio anglesa. Gràcies al seu treball assidu, la B. B. C. disposa des de fa dos anys d'una de les millors orquestres del món i d'una petita entitat coral excellent. L'abundància i el nivell dels concerts d'orquestra ens permeten la conclusió que a la B. B. C. la música de tots els països troba el seu més alt grau de representació, i el poble britànic hi troba la font més cultivada d'informació de tots els dominis de la vida espiritual i pública.

Ernst Schoen, ex-director de la Ràdio de Francfort, en *Anbruch*, Viena, desembre 1933.

LA VIDA MUSICAL A BERLÍN. — La transformació general que sofreix a hores d'ara Alemanya, ha canviat a fons la vida musical de Berlín. Exteriorment, aquest canvi es fa sentir per un retrocés ràpid dels concerts. Amb això no fa sinó acabar un desenrotllament que ha estat observat des de fa anys. L'esllanguiment dels concerts a base purament comercial ha estat una necessitat. Justament els que miren el concert com una institució necessària a la nostra cultura, han de condemnar aquesta manera de consumir música, en la qual ningú no tenia un interès veritable, fora del que donava el concert i el seu empresari.

Però seria fals designar com favorable la situació actual. Car amb els concerts superflus n'han desaparegut d'altres que, de totes maneres, feien una tasca important per a la cultura musical. I han desaparegut, d'una banda, perquè les organitzacions ja no eren productives, i, d'altra banda, perquè llurs antics dirigents ja no són a Alemanya.

H. STROBEL, en *Melos*, novembre 1933.

AL CIRC

—Anem. Ja en tinc prou de veure aquest poca-solta que vinga tirant ganivets i no encerta mai la dona!

(Marc' Aurelio, Roma)

La noia, a l'eminent egipciòleg. — Escolti, professor, quina roba interior he de portar anant vestida de Cleopatra al ball de lady Dunn?

(London Opinion)

Un monument que infon esperances

(Il 420, Florència)

El gat. — Com voleu que les rates em respectin en aquesta casa?

(Dublin Opinion)

ELS INCORREGIBLES

—El nuvi telefona que vindrà una mica tard i comencem sense esperar-lo.

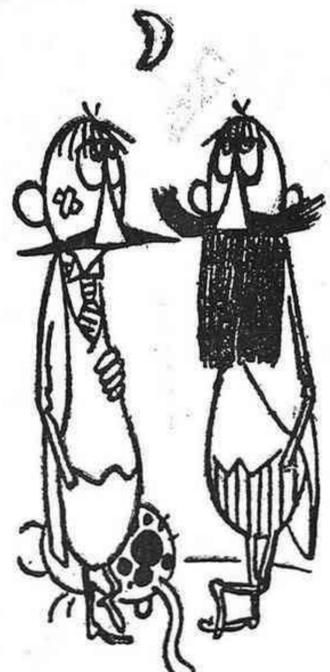
(New York American)

El porter del teatre. — El senyor s'equivoa; això són bitllets del metro.

—Ara comprenc per què l'empleat del metro feia aquella cara de content!

(The Humorist, Londres)

—Què dius? El teu germà torna a ser a la presó? Em creia que s'havia corregit... —Es que encara es vol corregir més.

(Politiken, Copenhaguen)